

MENS-
WAARDIG
& TOEKOMST-
BESTENDIG

*Bouwstenen voor
christelijk-sociaal
migratiebeleid*

November 2024

ChristenUnie

Inhoud

Inleiding	4
Hoofdstuk 2: Waarden en uitgangspunten	11
Hoofdstuk 3: Afwegingen in concrete situaties	17
Hoofdstuk 4: Een weg vooruit	27
Geraadpleegde bronnen	33
Appendix	34
Voetnoten	35

Voorwoord

Het Landelijk Bestuur van de ChristenUnie heeft naar aanleiding van diverse verzoeken vanuit het congres, de kerngroep van het themanetwerk Migratie en Asiel aangesteld om een migratievisie te schrijven. De leden van deze kerngroep hebben uitvoerig gesproken met leden van de partij, met volksvertegenwoordigers op alle niveaus en met bestuurders. De kerngroep is speciale dank verschuldigd voor de betrokkenheid en input van de leden van het themanetwerk Migratie en Asiel.

Dit visiestuk zet christelijk-sociale waarden uiteen en vertaalt deze naar praktische handvatten voor beleid. Het stuk is nadrukkelijk geen verkiezingsprogramma met concrete standpunten voor de korte termijn, maar is bedoeld om het meerjarig debat binnen de ChristenUnie inhoud en richting te geven op basis van gedeelde waarden. Juist omdat we in Nederland het debat over migratie zien verscherpen, is het belangrijk onze waarden helder uiteen te zetten en op basis van deze gedeelde waarden en feiten het onderlinge gesprek te voeren.

De opbouw van de migratievisie is als volgt. Na een schets van de context in de inleiding (hoofdstuk 1), werken we de waarden vanuit de Beginselverklaring van de ChristenUnie verder uit (hoofdstuk 2). Vervolgens beschrijven we hoe deze waarden toegepast kunnen worden in de dagelijkse praktijk van besluitvorming rond migratievraagstukken (hoofdstuk 3). We sluiten af met een aantal conclusies (hoofdstuk 4).

De opstellers van dit document hopen dat deze visie bijdraagt aan een positief, respectvol en vruchtbaar debat binnen de partij over migratievraagstukken.

De kerngroep Migratie en Asiel:

Aron Bosman

Joëlle Gooijer-Medema

Anil Kumar

Cora Otter-van den Bosch

Lydia Stoop

Robbert-Jan van de Werken (ondersteuning partijbureau)

Joël Voordewind (voorzitter)

Inleiding

Het politieke sentiment in ons land, rondom migranten in het algemeen en vluchtelingen in het bijzonder, is de afgelopen jaren verder verhard. Ook elders in Europa is een vergelijkbare polarisatie rondom migratie merkbaar. De migrant is in het publieke debat niet zelden een zondebok. Veel problemen waar we in dit land mee worstelen, worden op deze groep geprojecteerd.

De afgelopen decennia heeft migratie ook binnen de ChristenUnie tot debat geleid. Deelname van de ChristenUnie aan de kabinetten Rutte-3 en Rutte-4 stelde de partij voor grote dilemma's en zorgde voor spanning tussen idealen en de realiteit van het compromis. Vanuit een groep leden kwam bijvoorbeeld de vraag voor een buitengewoon congres, naar aanleiding van een nieuwe asieldeal in het kabinet. Uiteindelijk viel het kabinet Rutte-4 over asielmigratie, met name over gezinshereniging.

In het migratiedebat lopen verschillende discussies door elkaar heen. Er is al snel sprake van een Babylonische spraakverwarring. Maar dé migrant bestaat niet. Migratie gaat over mensen die zich in een ander land vestigen, tijdelijk of permanent. Dat kan allerlei oorzaken hebben: op de vlucht vanwege geloof, politieke overtuiging of seksuele geartheid, vanwege de liefde of familie, om geld te verdienen of om te studeren. Het is in ieder geval een grote stap die mensen niet zomaar zetten.

Voor de gevestigde inwoners is een gastvrij onthaal van migranten niet vanzelfsprekend, omdat migratie raakt aan zowel sociaaleconomische verdeelvraagstukken als aan culturele identiteitskwesies. Het publieke debat over migratie gaat niet alleen over de toelating van nieuwe migranten, maar ook over het samenleven tussen bevolkingsgroepen die hier al decennia wonen. Migratiebeleid kan dus niet los worden gezien van integratiebeleid.

Deze migratievisie wil bijdragen aan de ontwikkeling van een menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid dat de legitieme zorgen van zowel autochtone Nederlanders als migranten adresseert en zo bijdraagt aan het goede samenleven. Een menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid waarmee Nederland op internationaal, Europees, nationaal en lokaal niveau op een geloofwaardige wijze invulling geeft aan haar verantwoordelijkheid.

In deze inleiding wordt de ontwikkeling van Nederland als migratieland geschetst. Hiervoor is gebruik gemaakt van het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkeling 2050. Ook worden enkele christelijk-sociale richtingwijzers geformuleerd, gebaseerd op de Beginselverklaring van de ChristenUnie. Deze worden in de volgende hoofdstukken nader uitgewerkt en toegepast.

Nederland als migratieland – historische schets

“Migratie is van alle tijden.” In de Bijbel komen we veel mensen tegen die migreren. Soms vanwege oorlog, hongersnood of vervolging, soms vanwege machtswisselingen of omdat zij zich geroepen wisten. Denk aan Abraham, het gezin van Jakob en zelfs het hele volk Israël. Overheden, heersers en koningen worden opgeroepen tot bescherming van weduwe, wees en vreemdeling (migrant)¹. De migrant is immers losgeraakt uit zijn oorspronkelijke gemeenschap met als gevolg dat hij daar geen bescherming meer ontvangt. De enige beschermer is God en namens Hem degenen die Hem dienen. Jezus wijst op dezelfde verbinding (weliswaar niet direct gericht tegen de overheid, maar tegen het individu), namelijk dat het opnemen van de vreemdeling, een manier is om Jezus zelf te dienen en te ontmoeten. De overheid wordt opgeroepen om een schild te zijn voor de zwakken en recht te doen aan de armen.

Ook in de Nederlandse geschiedenis speelt migratie op verschillende momenten en manieren een rol. Dankzij christenmigranten heeft Nederland het christendom leren kennen: Servatius, Willibrordus en Bonifatius brachten het christelijk geloof naar de Lage Landen². En ten tijde van de Republiek der Verenigde Nederlanden (1588-1795) werd Nederland de “grote ark der vluchtelingen” genoemd, omdat een thuis werd geboden aan grote groepen vluchtelingen die in eigen land werden vervolgd vanwege hun geloof of politieke kleur. Tienduizenden Protestanten uit het huidige België, Joden, verdreven uit Spanje en Portugal en later uit Oekraïne, Polen en Litouwen en Hugenoten uit Frankrijk zochten een veilig heenkomen in de Republiek, die toen zo'n 2 miljoen inwoners telde. Ook economische motieven vormden een belangrijke reden om te migreren naar de relatief welvarende Republiek. Uit heel Europa trokken mensen naar de Nederlanden om er te werken als matroos, huishoudster, soldaat of seizoenarbeider in de landbouw³.

Vaak wordt vergeten dat Nederland ook een emigratieland is. Vanuit Nederland vertrokken velen naar de koloniën en in de 19e en 20e eeuw naar de Verenigde Staten, Brazilië, Canada en Australië⁴. In de jaren '60 werden arbeiders geworven uit m.n. Turkije en Marokko. Van inburgering was geen sprake, want het idee was dat ze slechts tijdelijk in Nederland zouden wonen en werken. Dit verandert met de wet op de gezinshereniging (1974), die veel gastarbeiders in staat stelt hun familie over te laten komen en zich definitief in Nederland te vestigen⁵. In de jaren '90 zorgden de oorlogen in Joegoslavië voor asielaanvragen. Migratie is dus weliswaar van alle tijden, maar de aard en omvang van migratie zijn aan verandering onderhevig.

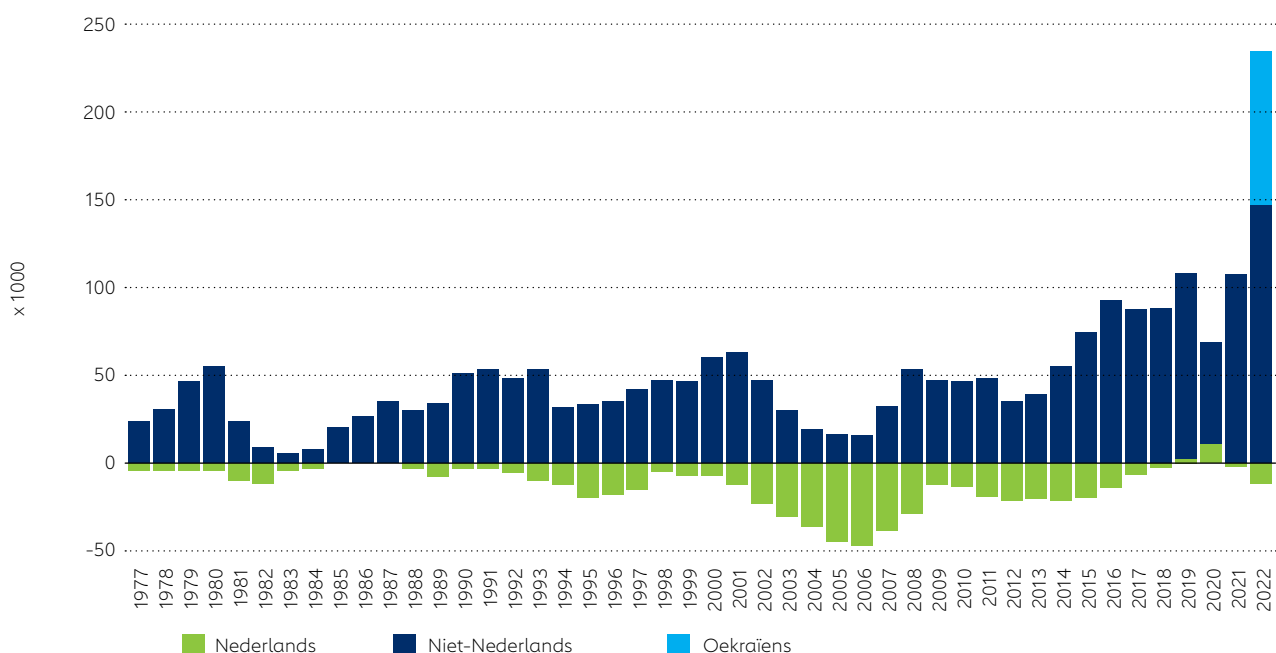
Migratie vormde voor al deze groepen migranten een kans op een veilig en beter leven, maar ging en gaat ook gepaard met een gevoel van verlies en ongemak, zowel voor de ontvangende samenleving als voor de migrant.

Nederland als migratieland – actuele trends

Het rapport van de Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050 geeft inzicht in de ontwikkeling van

de bevolkingsomvang in Nederland als gevolg van zowel migratie als vergrijzing. De Staatscommissie bepleit beleid gericht op een gematigde groei van de bevolking naar 19 á 20 miljoen mensen in 2050, die past bij een brede welvaartsbenadering en bijdraagt aan de sociale samenhang⁶. Dit vraagt, naast politieke afwegingen op het gebied van ruimte en wonen en de inrichting van de economie, ook "nationale en internationale politieke keuzes over gewenste, langjarige bandbreedtes voor arbeids-, gezins-, asiel- en studiemigratie."

Om het migratiedebat in Nederland te contextualiseren is het belangrijk om vast te stellen dat Nederland **welarend, dichtbevolkt en ruim behuist** is. Ten eerste, Nederland is één van de meest welvarende landen ter wereld, met een open economie. Nederland profiteert bovengemiddeld van wereldhandel en de Europese interne markt⁷. Ten tweede, Nederland is één van de dichtstbevolkte landen ter wereld: er leven gemiddeld 552 inwoners per km²⁸. Ten derde, sinds 1945 is de bevolking in Nederland weliswaar verdubbeld, de ruimte die voor woonruimte beschikbaar kwam verviervoudigde in diezelfde periode. Ook in vergelijking met andere Europese landen zijn we in Nederland ruim behuist⁹.

Migratiesaldo (inclusief administratieve correcties), naar nationaliteit, 1977-2022 / Bron: CBS Statline

De gewogen dichtheid (de gemiddelde dichtheid in bebouwd gebied) is gemiddeld¹⁰. De problemen op de woningmarkt kunnen dus niet slechts op het conto worden geschreven van migranten die huisvesting zoeken, maar zijn ook het gevolg van decennia van deregulering, de woonwensen van Nederlanders en de veranderde samenstelling van huishoudens.

Als het gaat om de **omvang** van migratie, dan is het belangrijk een onderscheid te maken tussen de **totale migrantenpopulatie** en de **jaarlijkse instroom**.

- **Totale migrantenpopulatie:** 25% van de Nederlandse bevolking heeft een migratie-achtergrond (eerste generatie en tweede generatie)¹¹. Zo'n 1 miljoen daarvan is christen¹².
- **Jaarlijkse instroom:** het afgelopen decennium lag het gemiddelde migratiesaldo rond 55.000 (zie figuur 1). Sinds begin 2000 groeit immigratie als percentage van de bevolking. Dit is voornamelijk het gevolg van de uitbreiding van de EU in 2004, die inwoners uit de nieuwe EU-lidstaten de mogelijkheid gaf als arbeidsmigrant in Nederland aan de slag te gaan¹³. Met uitzondering van COVID-jaar 2020 ligt het migratiesaldo sinds 2019 boven de 100.000¹⁴. Meer dan 60% van de migranten die in 2010 aankwam,

was binnen 10 jaar weer vertrokken¹⁵. Van de groep migranten die structureel in Nederland blijft, is de herkomst door asielmigratie (23%) en gezinsmigratie (46%) het grootst. Een deel van de gezinsmigratie is weer terug te voeren op arbeids- en asielmigratie¹⁶.

Variatie in migratiemotieven

Er wordt vaak een onderscheid gemaakt tussen vier typen migranten/migratiemotieven: arbeidsmigratie, studiemigratie, asielmigratie en gezinsmigratie¹⁷. Onderstaande tabel geeft een overzicht van de (gemiddelde) jaarlijkse instroom van verschillende typen migranten in de periode 1990-2020. Arbeids- en gezinsmigratie zijn het meest omvangrijk in de migrantenpopulatie. Het aandeel arbeids- en studiemigranten is toegenomen als gevolg van het vrij verkeer van personen in de EU en de internationalisering van het Nederlandse onderwijs.

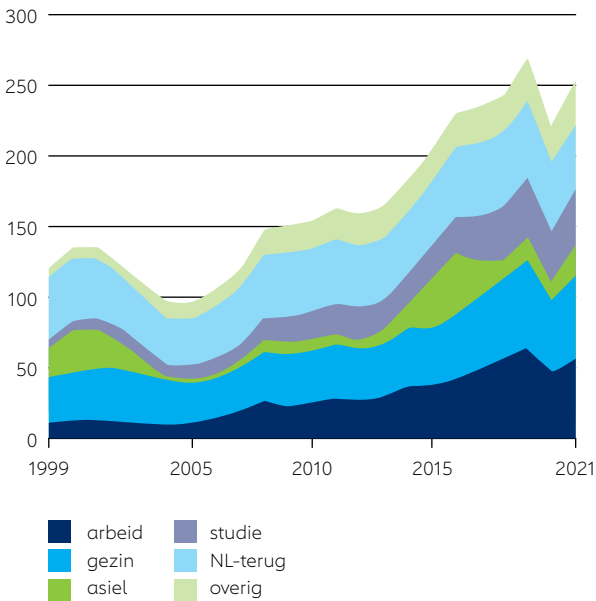
Op de instroom van arbeids- en studiemigranten van buiten de EU heeft de overheid de meeste invloed. Asielmigratie fluctueert het meest en is het minst te beïnvloeden door beleidsmaatregelen¹⁸. Naast deze geregistreerde migranten is er ook nog een groep van ongedocumenteerde migranten die wordt geschat tussen de 23.000 en 58.000¹⁹.

	Totaal instroom (x 1000)	Arbeid %	Gezin %	Studie %	Asiel %
2016	181	24%	25%	14%	24%
2017	183	28%	28%	17%	13%
2018	190	30%	29%	29%	7%
2019	215	30%	29%	20%	7%
2020	170	27%	30%	19%	7%
	Gemiddelde jaarlijkse instroom				
1999-2020	118	23%	35%	15%	12%
2011-2020	159	27%	29%	17%	11%

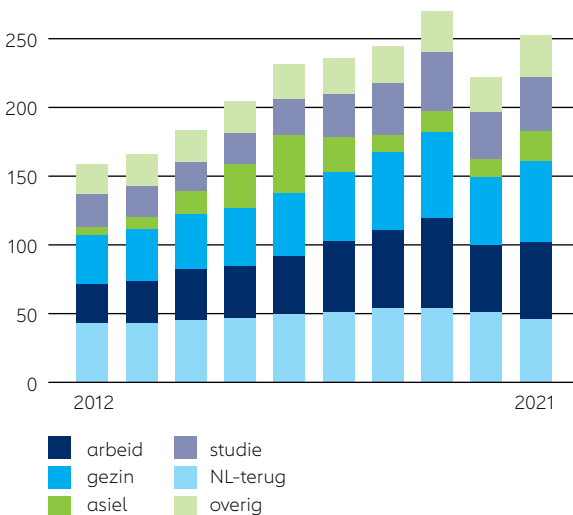
Bron: Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.

1999-2021

Aantal migranten in duizenden

Immigratie naar type, in duizenden personen

Bron: Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.

In bovenstaande figuur is ook de remigratie naar Nederland meegenomen.

Arbeidsmigratie

Het grootste deel van de arbeidsmigranten komt uit een andere EU-lidstaat en is werkzaam in laagbetaalde

banen, met slechte arbeidsvoorwaarden en onder slechte arbeidsomstandigheden. Daarnaast is er een kleine groep van hoogopgeleide kennismigranten van buiten de EU die kunnen rekenen op speciale belastingregelingen. De kosten en baten van arbeidsmigratie zijn ongelijk over de samenleving verdeeld. De werkgevers hebben de meeste 'lusten' van arbeidsmigratie, zoals goedkope arbeidskrachten of specialistische kennis. De 'lasten' komen grotendeels terecht bij de arbeidsmigrant zelf en bij de samenleving²⁰.

Studiemigratie

Nederland is populair als land om te gaan studeren (vooral aan de universiteit). In 2021 kwam 40% van de universitaire eerstejaars studenten uit het buitenland²¹. De kosten om hier te verblijven zijn weliswaar relatief hoog, maar veel studies zijn volledig in het Engels te volgen en de onderwijsinstellingen staan goed aangeschreven. Voor universiteiten zijn internationale studenten een goed verdienmodel of noodzakelijk om bepaalde studies te kunnen blijven aanbieden.

Asielmigratie

Meer dan 20 miljoen mensen zijn wereldwijd op de vlucht²². 80% daarvan wordt opgevangen in de eigen regio²³. Bij asielmigratie gaat het om mensen die een aanvraag tot asiel doen, op grond van "gegronde vrees voor vervolging, vanwege een godsdienstige of politieke overtuiging, nationaliteit, ras of het behoren tot een bepaalde sociale groep"²⁴ of om mensen die bij terugkeer naar het land van herkomst een "reëel risico" zouden lopen op gevaar door een gewapend conflict, of op marteling of de doodstraf²⁵.

Nederland krijgt ongeveer evenveel asielaanvragen per inwoner als het Europees gemiddelde (ongeveer 4% van de aanvragen binnen de EU). Het gaat hierbij relatief veel om aanvragen van mensen uit onveilige herkomstlanden, zoals Syrië, Jemen, Somalië en Eritrea²⁶. Zo'n 5% van de migranten die asiel aanvraagt in Nederland komt uit een veilig land, voornamelijk uit West-Afrika²⁷.

Er zijn weinig legale manieren voor asielzoekers om zich in Nederland te melden. Zo zijn vliegmaatschappijen verplicht te checken of reizigers een geldig visum of een verblijfsvergunning hebben. De procedure om vast te stellen of iemand wordt erkend als vluchteling

én de beroeps- en bezwaarprocedures, soms juist van de overheid zelf, leiden tot een lange periode van onzekerheid.

Een bijzondere groep binnen de categorie asielmigratie bestaat uit vluchtelingen uit Oekraïne. Het is voor deze groep mogelijk om asiel aan te vragen, maar er wordt geen besluit genomen over de aanvragen. Oekraïners kunnen tijdelijk bescherming krijgen in Nederland onder de Richtlijn Tijdelijke Bescherming van de Europese Unie. Nederland telt op dit moment ongeveer 116.000 geregistreerde Oekraïense vluchtelingen²⁸.

Gezinsmigratie

Gezinsmigranten zijn de partner en/of kinderen van migranten uit één van de bovenstaande categorieën. Gezinsmigratie is gegrond in het "recht op gezinsleven", zoals is vastgelegd in het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens²⁹. De helft van de gezinsmigranten is na 10 jaar nog in Nederland³⁰. Binnen de categorie gezinshereniging vormen partners en kinderen van eerdere arbeidsmigranten de grootste component³¹. Bij gezinshereniging stelt Nederland minder strenge eisen voor de nareis van gezinsleden van asielstatushouders dan aan de gezinshereniging van arbeids- en studiemigranten.

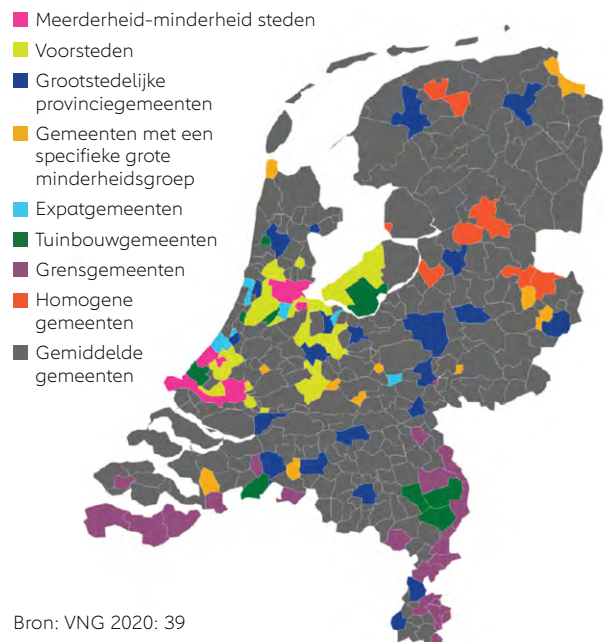
De spreiding van migranten over Nederland

Gemeenten spelen een sleutelrol bij het ontvangen en inburgeren van immigranten en bij het faciliteren van het samenleven van alle inwoners van ons land. Tussen gemeenten bestaan echter grote verschillen als het gaat om de migrantenpopulatie. Tuinbouwgemeente Westland heeft andere uitdagingen dan expatgemeente Amstelveen. Bij sommige gemeenten gaat het vooral om huisvesting, elders om sociale samenhang of arbeidsparticipatie³².

Migratie als beleidsvraagstuk

Migratie is een grensoverschrijdend vraagstuk. **Internationale ontwikkelingen** waar we als Nederland slechts in beperkte mate invloed op hebben spelen een belangrijke rol. Geopolitieke instabiliteit, oorlog en conflict, armoede en economische ongelijkheid, autoritaire regimes en klimaatverandering jagen mensen op de vlucht of op zoek naar een beter leven voor henzelf en hun familie.

Voorbeelden van verschillende typen gemeenten

Als de wereld "in de fik staat" is het onvermijdelijk dat er ook een beroep op Nederland wordt gedaan, m.n. als het gaat om asielmigratie.

Migratie is ook een **Europees vraagstuk**. Ten eerste, binnen de EU zijn burgers uit EU-lidstaten vrij om zich in een ander land te vestigen om daar te werken. Ten tweede, omdat de binnengrenzen open zijn, zijn de buitengrenzen een gezamenlijke Europese verantwoordelijkheid. Er zijn dus afspraken gemaakt over de toelating, verdeling, opvang & terugkeer van migranten die van buiten de EU komen.

Op **nationaal, provinciaal en lokaal niveau** raakt migratie aan veel verschillende beleidsterreinen. Onze economie, arbeidsmarkt & onderwijs zijn aantrekkelijk voor arbeids- en studiemigranten. De schaarste op de woningmarkt, na decennia van marktwerking en liberalisering, wordt versterkt door de huisvesting van statushouders, expats van buiten de EU, EU-arbeidsmigranten en internationale studenten. Tenslotte, migratie dwingt ons in de spiegel te kijken van "wie we (willen) zijn" en wat er nodig is aan rechtstatelijke kaders om vreedzaam samen te leven.

Grondtonen van een christelijk-sociaal migratiebeleid

Deze migratievisie is een **politieke** visie, primair gericht op de rol van de politieke bestuurders op Europees, nationaal, provinciaal en lokaal niveau.

Het is een **christelijk-sociale** migratievisie die geworteld is in de uitgangspunten van de ChristenUnie, zoals die staan verwoord in de Beginselverklaring³³.

'Menswaardig en Toekomstbestendig' is de titel die we gekozen hebben voor deze visie.

Menswaardig

Het streven naar menswaardigheid begint vanuit het besef dat ieder mens naar het evenbeeld van God is geschapen. De mens als Imago Dei. Dat geeft een heilige plicht ons in te zetten voor de medemens. Migranten zijn mensen, geen probleem, beleidsonderwerp of oplossing voor arbeidsmarkttekorten. Zij zijn begenadigd met talenten, verantwoordelijkheid en dromen, daarin ook net zo geneigd tot het kwade of tot het goede als een in Nederland geboren inwoner. Christelijk-sociaal gedachtegoed onderscheidt zich daarmee van denkbeelden waarbij de migrant primair een economische factor, bedreiging of object van mededogen is. Tegelijk heeft deze benadering ook een wederkerigheid. De mensen in buurten, kernen en dorpen, die migranten ontvangen, willen ook menswaardig behandeld worden. Als die wederkerigheid ontbreekt, leidt dit onherroepelijk tot spanningen en confrontaties en ondermijning van het draagvlak om mensen op te vangen.

Toekomstbestendig

Toekomstbestendig migratiebeleid heeft als vertrekpunt de christelijk-sociale nadruk op organisch gegroeide gemeenschappen en het beschermen daarvan. De Nederlandse samenleving heeft in de geschiedenis veel migranten toegelaten, soms uit eigenbelang omdat we arbeidsmigranten hard nodig hadden, maar ook vluchtelingen die hier een veilig heenkomen zochten. Ze zijn hier omdat we als land recht willen doen aan vluchtelingen door het bieden van een veilig heenkomen.

Tegelijk moeten we nadenken over wat toekomstbestendig is. Het begrip kan gemakkelijk gebruikt worden als onderbouwing van restrictief migratiebeleid: 'Omdat de situatie in Ter Apel niet toekomstbestendig

of houdbaar is, moet de instroom worden verminderd.' Maar dit doet geen recht aan de feitelijke situatie, zoals een opvangtekort en de realiteit van mensen die vluchten voor oorlog en geweld. Het gebruik van 'toekomstbestendig' vraagt dus om een nauwkeurige afbakening, zodat oneigenlijk gebruik ervan wordt voorkomen. De betekenis van 'toekomstbestendig' staat bovendien niet bij voorbaat vast: de Spreidingswet maakt het asielbeleid bijvoorbeeld 'beter toekomstbestendig', omdat betere verdeling van asielzoekers over Nederland mogelijk is. Evenzo bevordert snellere woningbouw de doorstroom van statushouders naar een eigen woning, zodat de 'toekomstbestendigheid' van het beleid toeneemt. Het gaat in het kader van toekomstbestendig ook breder om het in stand houden van de sociale cohesie en gedeelde waarden, want die komen bij te grote verschillen in de buurten, wijken en steden en bij te grote instroom bij kleine kernen en dorpen, onder druk te staan.

Tegelijkertijd hoeven we onze ogen niet te sluiten voor het feit dat omvangrijke migratie ook een groot beroep doet op onze sociale voorzieningen (onderwijs, zorg, uitkeringen) en op het woningaanbod, als ook op gemeenschappen om gastvrijheid te betonen. Of voor de overlast die rond sommige opvanglocaties wordt ervaren, zoals Ter Apel. Om de ruimte tot gastvrijheid te beschermen, is het nodig dat migratie, naast menswaardig, dus ook toekomstbestendig is. Menswaardigheid en toekomstbestendigheid zijn daarin geen tegenovergestelde polen, maar versterken elkaar juist. Alleen een toekomstbestendig migratiebeleid kan menswaardigheid garanderen. Migratiebeleid zonder randvoorwaarden, zonder oog voor de gevolgen, is onmogelijk en onwenselijk.

Kortom, het streven is een verbonden samenleving, voor een rechtvaardig en menswaardig migratiebeleid. Tenslotte staat de ChristenUnie ook voor een eerlijk verhaal. Dat verhaal begint bij het erkennen van de gebrokenheid van deze wereld. In de gebrokenheid van deze wereld handelen we feilbaar en zijn de keuzes vaak beperkt tussen opties die alleen maar nadelen lijken te hebben. Gebrokenheid gaat niet alleen over feilbaar handelen, het gaat er ook om dat de wereld gebroken is, zelfs als we juiste keuzes maken, dan nog zijn het niet altijd perfecte antwoorden of oplossingen. Het is een illusie om te denken dat als

elders de wereld “in de fik staat” of onze handelsrelaties ongelijkheid in stand houden, we dit buiten de deur kunnen houden. Gebrokenheid gaat niet alleen over een bepaalde gelatenheid, maar ráákt ons. Daarbij beseffen we dat we die gebrokenheid niet kunnen oplossen door mensen naar Nederland en de Europese Unie te laten komen, maar is een versterkte inzet op ontwikkelingssamenwerking en opvang in de regio ook cruciaal.

Tot slot

De ChristenUnie gelooft in de kracht van de samenleving. Een samenleving die bloeit en waarin mensen tot hun recht komen. Dé samenleving is echter geen statisch gegeven. Ook gemeenschappen zijn aan verandering onderhevig. De overheid kan slechts in beperkte mate sturen op de vorming van gemeenschappen of op een *sense of belonging*. Wat de overheid wél kan doen is de voorwaarden scheppen waarbinnen gemeenschappen kunnen bloeien. Daarbij zal de ChristenUnie moeten samenwerken met partijen die onze visie op migratie en op de samenleving niet delen. Dat leidt tot maatregelen die nooit volledig de christelijk-sociale visie zullen weerspiegelen. Vrede zoeken en recht doen in een gebroken wereld is ingewikkeld en vraagt van volksvertegenwoordigers lokaal, nationaal en in het Europees parlement dat ze een kompas hebben om bij complexe vraagstukken de juiste besluiten te nemen. Dat wil niet zeggen dat de uitkomst van dat besluit altijd door iedereen op dezelfde wijze genomen zou worden. Er is een bandbreedte waarbinnen christelijk-sociale politiek opereert: daarvoor hebben we beginselen.

Hoofdstuk 2: Waarden en uitgangspunten

“Vrede zoeken, recht doen.” De titel van de Beginselverklaring van de ChristenUnie. De ChristenUnie is een beginselpartij, wat inhoudt dat onze partij een aantal ‘beginselen’ of uitgangspunten heeft die de basis van het politiek handelen van de ChristenUnie vormen. In de Beginselverklaring staan de verschillende waarden en uitgangspunten voor de ChristenUnie geformuleerd. Samen-gevat in de volgende zin:

“Een goed leven is een leven in verbondenheid, dat is het grondmotief van de ChristenUnie. Dien de samenleving, deel de vrijheid, bescherm het leven, vanuit dat appèl wil zij politiek bedrijven. En op dat appèl wil zij ook zelf aanspreekbaar zijn.”

In dit document vormen de waarden en uitgangspunten uit de Beginselverklaring het startpunt voor het vormen van een christelijk-sociale visie op migratie en voor het maken van een afweging bij concrete vraagstukken op het vlak van migratie. De behandelde waarden en uitgangspunten zijn niet voor elk vraagstuk van toepassing, maar met het totaal van de genoemde waarden en uitgangspunten kan in een concreet dilemma of vraagstuk een weg gevonden worden. De uitgangspunten zijn bovendien niet absoluut en moeten in samenhang gewogen worden, rekening houdend met de specifieke context. Ze wijzen ook niet altijd naar een duidelijk antwoord op een concreet vraagstuk. Het zijn uitgangspunten die we politici actief voor de ChristenUnie voorhouden in de hoop dat ze helpen bij het beoordelen van vraagstukken rond migratie. Tegelijkertijd kunnen deze uitgangspunten ook de basis bieden van een goed gesprek over deze onderwerpen binnen onze partij.

De Beginselverklaring wijst ons ook de weg in de houding die we aannemen in het politiek handelen en het gesprek binnen de partij en met anderen: “Wie vrede zoekt, moet vrede stichten. Vrede en recht worden niet alleen gevonden in woorden, maar ook in onze houding en in ons handelen. (...) Wie vrede zoekt dient nederig te zijn. De ChristenUnie wil het goede zoeken, maar ook haar inzet zal er een zijn van vallen en opstaan.”

In dit hoofdstuk lichten we de meest relevante waarden en uitgangspunten uit de beginselverklaring toe. In

het volgende hoofdstuk volgt een uitwerking van deze waarden en uitgangspunten via concrete casussen naar afwegingskaders en richtlijnen.

1. Gebrokenheid

“Toch is de wereld bepaald niet volmaakt. Ze is vaak ver weg van Gods bedoeling, omdat wij ons van onze Schepper hebben afgewend. Wij hebben onze hoop gericht op onszelf. We verlangen onszelf tot wet te zijn en over de ander te heersen. Zo verlagen we ons tot egoïsme en hebzucht, en raken daarin verstrikt.”

Een wezenlijk uitgangspunt voor het denken van de ChristenUnie is gebrokenheid. De wereld kent instabiliteit, onveiligheid, terreur en haat. Met mensenhanden kunnen we geen vrede brengen op deze aarde. Christelijk-sociale politiek begint bij de erkenning daarvan. Gebrokenheid betekent dat mensen zullen blijven zoeken naar een veilig onderdak, ook in Nederland. De draagkracht van de Nederlandse samenleving voor het opvangen van asielzoekers of het huisvesten van arbeidsmigranten is niet oneindig. Wijken en gemeenten ontberen het aan draagkracht om iedereen een thuis te geven.

De fundamentele erkenning van de pijn en het onrecht in de wereld moet ons niet lam slaan en ontslaat ons niet van het nemen van verantwoordelijkheid. Gebrokenheid geeft daarmee een grote verantwoordelijkheid om de juiste politieke keuzes te maken.

2. Verantwoordelijkheid

“In onze roeping tot recht en vrede hebben verschillende maatschappelijke verbanden een verschillende verantwoordelijkheid. Een geloofsgemeenschap heeft een andere roeping dan een gezin, een liefdadigheidsvereniging een andere dan een onderneming. De verschillende maatschappelijke verbanden vullen elkaar aan en hebben elkaar nodig. In de bloei van deze verbanden ligt de bloei van heel de samenleving.”

Het onderscheiden van verantwoordelijkheden (c.q. soevereiniteit in eigen kring en subsidiariteit) is één van de belangrijkste ordenende principes van christelijk-sociaal denken. Het betekent dat de overheid de samenleving ondersteunt, de verschillende sectoren of

verbanden in de samenleving een eigen ruimte en doel hebben en de overheid de verantwoordelijkheid van andere maatschappelijke verbanden niet overneemt. Wel kan de overheid ingrijpen waar maatschappelijke verbanden een ongezond overwicht hebben tegenover andere kringen of wanneer binnen een kring een grove misstand blijft bestaan. Dit heeft implicaties voor zowel de verhouding tussen overheid en samenleving als tussen de verschillende overheidslagen.

Het zijn van een barmhartige buur of naaste kan bijvoorbeeld niet van de overheid gevraagd worden, maar wel van individuen en gemeenschappen. Tegelijkertijd is het niet de verantwoordelijkheid van individuen en gemeenschappen om rechtvaardig migratiebeleid te ontwikkelen, maar is dit een taak voor de overheid. Wel kan van de overheid gevraagd worden de inzet van de samenleving te stimuleren en de ruimte van de samenleving te beschermen. Waar maatschappelijke verbanden en humane opvang en begeleiding van migranten in de verdrukking raken, treedt de overheid op.

De verschillende overheidslagen (Europees, nationaal, provinciaal, lokaal) hebben allen een eigen verantwoordelijkheid en grijpen in principe niet in op elkaars verantwoordelijkheden. Wat niet door lokale of nationale overheden kan worden afgehandeld, moet Europees gereguleerd worden (zie o.a. de afspraken in het EU-migratiepact). EU-lidstaten nemen verantwoordelijkheid en hun aandeel voor migratieopvang naar aanleiding van Europese afspraken en de naleving van wet- en regelgeving voor de humane opvang van asiel en arbeidsmigranten. Gemeenten nemen hun lokale verantwoordelijkheid voor de opvang en begeleiding van migranten naar aanleiding van nationale afspraken (denk aan de Spreidingswet, opvang van statushouders/Oekraïners, handhaving regulering omgang met arbeidsmigranten) en lokale gemeenschappen ondersteunen de gemeentelijke inzet. Tegelijk moet er ruimte blijven voor lokale initiatieven en is afstemming en inspraak van belang voor draagvlak vanuit de lokale gemeenschappen.

3. Gerechtigheid

“De overheid heeft een eigen roeping en verantwoordelijkheid. Zij is geroepen recht te beschermen en onrecht te bestrijden. Zij waakt over de ordening van

de samenleving en het gemeenschappelijk belang. Zij beschermt het kwetsbare en de kwetsbaren.”

Macht wordt begrensd door recht, tegenmacht en verantwoording. We zijn geroepen om macht dienstbaar te maken aan het recht. Migratiebeleid raakt op veel manieren aan gerechtigheid. Gerechtigheid moet vorm en inhoud krijgen richting zowel het individu als richting de gemeenschap. Het individu, dat vraagt om bescherming of als arbeidsmigrant hier werkt, moet recht worden gedaan. Maar ook de gemeenschap kan om gerechtigheid vragen waar het om de negatieve gevolgen van migratie gaat, bijvoorbeeld bij de verdeling van schaarse voorzieningen, de lasten van oneerlijke arbeidsrelaties die worden afgewenteld op de samenleving of wanneer vervreemding ervaren wordt in het goede samenleven in een oude stadswijk.

In veel situaties rond migratie is het recht ver te zoeken. Mensensmokkel en uitbuiting liggen gemakkelijk op de loer. Overheidsingrijpen is nodig om de bescherming van individuele mensenlevens en menselijke waardigheid te garanderen.

Als hoeder van het algemeen belang zal de overheid de belangen van migranten (zoals opvang en huisvesting, zorg en onderwijs), bedrijven (bijvoorbeeld bij ontwikkeling van nieuwe bedrijfsactiviteiten), andere inwoners en de omgeving tegen elkaar moeten afwegen. Perverse verdienmodellen van bedrijven die drijven op arbeidsuitbuiting van migranten moeten door overheidsingrijpen aan banden worden gelegd.

De overheid oefent haar roeping tot gerechtigheid uit in een gebroken wereld. Het vergroot de spanningen waar verschillende individuen of gemeenschappen legitiem aanspraak maken op de bescherming of (schaarse) diensten van de overheid. Migratie brengt soms nieuwe spanningen met zich mee, of vergroot de druk op de spanningen die er al zijn (denk aan woningnood). De overheid heeft een eerlijke en transparante afweging te maken wanneer het gaat om de verdeling van schaarse middelen op een rechtvaardige manier. Uitgangspunt daarbij is wederom dat mensen (zowel bestaande inwoners als nieuwkomers) recht gedaan wordt, met oog voor het gemeenschappelijk belang.

4. Dienstbare samenleving

“We zijn geroepen tot de dienst aan onze naaste. Deze roeping wordt waargemaakt, niet als abstract ideaal, maar binnen concrete relaties en gemeenschappen.”

De overheid moet de ruimte waarbinnen men dienstbaar en solidair aan elkaar kan zijn beschermen en deze dienstbaarheid en solidariteit ondersteunen. Hierbij kan de overheid kijken naar de talloze initiatieven van maatschappelijke verbanden voor asielzoekers, statushouders en arbeidsmigranten, maar ook naar de initiatieven van migrantengroepen zelf. Kerken nemen hierin vaak een voortrekkersrol. De overheid kan én moet deze initiatieven ruimhartig ondersteunen en stimuleren.

Tegelijkertijd vraagt de bescherming van de ruimte tot dienstbaarheid ook om sturing. De gevolgen van migratie kunnen een druk leggen op de mogelijkheid van een gemeenschap om dienstbaar aan elkaar te kunnen zijn en om in goede verhouding met elkaar te kunnen samenleven. Omwille van het in standhouden van dienstbaarheid, draagkracht en sociaal weefsel in de samenleving, kan het daarom nodig zijn de druk door migratie op gemeenschappen te beperken. We willen dat nieuwkomers een goede plek in onze samenleving krijgen en onderdeel gaan uitmaken van de gemeenschap. Dit lukt alleen als het aantal mensen dat in een gemeenschap moet worden opgenomen, in gezonde verhouding staat tot de grootte van de gemeenschap zelf en hun vermogen en inzet tot participatie. Dat is geen kwestie van een rekensom, maar een afweging die op lokaal niveau gemaakt moet worden, met oog voor de eigen context.

5. Internationale gerechtigheid

“In deze gebroken wereld zijn wij allen geroepen tot de vrede en tot het recht. Wie zoekt naar recht en vrede blijft niet hangen in passieve pleidooien. Recht doen betekent je inzetten voor een menswaardig bestaan voor de ander. Vrede zoeken betekent blijven werken aan verzoening in een wereld vol conflicten.

(...)

Internationale samenwerking en vriendschap staan nooit los van de gerechtigheid. Recht en vrede is hun hogere doel. Ook in internationale context dient er oog te zijn voor mensen en gemeenschappen in een kwetsbare of minderheidspositie.”

(...)

“Internationale samenwerking staat niet in het teken van continue concentratie van macht. Ze dient onze nationale soevereiniteit niet te verzwakken. Ze staat of valt bij draagvlak onder de nationale bevolkingen en bij democratische legitimiteit. Zonder nationale, provinciale en lokale gemeenschappen te verabsoluteren, mogen we ze dankbaar aanvaarden als begrensde ruimten, waarin we concreet mogen werken aan vrede en recht.”

Ook in internationaal verband is het de taak om wegen te zoeken voor vrede en recht. Migratie vindt vanzelfsprekend plaats in een internationale context en is, naast economische motieven, vaak het gevolg van het ontbreken van gerechtigheid (vervolging of oorlogen) of (economische) kansen in het land van herkomst. Een groot deel van het asiel- en arbeidsmigratiebeleid is gestoeld op internationale verdragen of afspraken, zoals het VN-vluchtelingenverdrag of afspraken gemaakt binnen de Europese Unie. De overheid handelt binnen deze rechtsorde en spreekt andere landen ook aan op naleving van deze verdragen. Tegelijkertijd zijn afspraken in de EU niet in steen gebeiteld. Denk bijvoorbeeld aan de Dublinverordening of de gezamenlijke initiatiefnota over arbeidsmigratie van de ChristenUnie en SP.

Internationale gerechtigheid staat ook op het spel wanneer bij migratieafspraken menswaardigheid in het geding komt of wanneer de economische en sociale ontwikkeling van het land van herkomst op het spel staat. De overheid spant zich in, onder andere met ontwikkelingssamenwerking en financiële steun, voor opvang in de regio en voor humanitaire behandeling van vluchtelingen en andere kwetsbare groepen.

Internationale gerechtigheid raakt ook aan arbeidsmigratie. De vraag naar arbeid kan leiden tot een vertrek van veelal jonge mensen die in het land van herkomst nodig zijn om bij te dragen aan de opbouw en economie van dat land. Bij een grote uittocht van menselijk arbeidskapitaal ten bate van onze gulzige economie en arbeidsmarkt, kunnen bestaande problemen in een land verergeren. Als daar niet op wordt ingegrepen, dragen we zelf bij aan internationale ongerechtigheid.

6. Zorg voor de zwakke

“Lang niet iedereen heeft een goede uitgangspositie om deel te kunnen nemen aan de samenleving. De overheid

Hoofdstuk 2: Waarden en uitgangspunten

beschermt de kans van ieder om mee te doen.

(...)

De overheid waakt daarbij voor onbegrensd optreden. De verzorgingsstaat heeft veel goeds gebracht, maar vormt ook een bedreiging voor de eigen verantwoordelijkheden van mensen en maatschappelijke verbanden."

(...)

"Hulp dient mensen nooit gevangen te zetten in afhankelijkheid."

Nederland kent een sterke verzorgingsstaat met een groot aanbod aan sociale voorzieningen. Een consequentie van bevolkingsgroei door migratie is dat nieuwe groepen mensen hier aanspraak op maken en tegelijkertijd een grotere beroepsbevolking beschikbaar is om de financiële kosten van de verzorgingsstaat te dragen. Snelle toegang tot sociale voorzieningen kan leiden tot passiviteit, net als de ontzegging van toegang kan leiden tot schrijnende situaties (denk aan dakloosheid van EU-arbeidsmigranten). Een juiste balans is hierin noodzakelijk.

De overheid heeft nadrukkelijk een taak om te zorgen voor de juiste randvoorwaarden: goede begeleiding bij integratie, eenvoudige en veilige toegang tot de arbeidsmarkt, adequate wetgeving om arbeidsmisstanden tegen te gaan, voldoende inzet om arbeidsuitbuiting op te sporen en wetgeving (bijv. rond minimumloon) en inkomensregelingen om situaties van armoede te bestrijden.

Sociale voorzieningen drijven op wederkerigheid en relateren daarmee niet alleen aan de ontvangers, maar ook aan het totaal van de samenleving die ze mogelijk maakt. De houdbaarheid van sociale voorzieningen kan in het geding komen door een groter beroep op voorzieningen door toename van migratie en vergrijzing. Het feit dat ontvangers van de bijstand inmiddels in meerderheid bestaat uit mensen met een migratieachtergrond kan op lange termijn het draagvlak onder de verzorgingsstaat onder druk zetten, alsook het draagvlak voor migratie³⁴.

Dit feit versterkt de noodzaak voor de overheid om participatie van migranten, ongeacht het type migratie, vergaand te stimuleren zodat zij actief bijdragen aan het in stand houden van de verzorgingsstaat van de gemeenschap waarvan zij deel worden. Deels zullen

migranten nodig zijn om (te voorzien in arbeidskrachten om) onze verzorgingsstaat ook in stand te houden, denk aan het tekort van personeel in de zorg, maar ook aan de belastingopbrengsten. Dit moet goed worden afgewogen tegen het weggokken van arbeidskrachten uit andere landen voor het in standhouden van onze verzorgingsstaat, met alle negatieve gevolgen van dien.

7. Integreren als recht en morele plicht

"Mensen uit alle windstreken hebben een plek gevonden in ons land, op zoek naar bescherming, werk of via persoonlijke relaties. Ook nieuwkomers zijn geroepen tot een dienstbaar samenleven. De overheid bestrijdt discriminatie en achterstelling van mensen daarom met kracht. Ze ondersteunt de integratie van nieuwkomers. Integratie is geen keuze, maar een morele verplichting."

Overheid, samenleving en nieuwkomers hebben gezamenlijk de verantwoordelijkheid om integratie tot een succes te maken. De overheid dient de voorwaarden te scheppen om de samenleving tot bloei te laten komen en, concreet voor het inburgeringsbeleid, nieuwkomers een kans te geven om deel te nemen aan de samenleving. De samenleving heeft een taak om nieuwkomers de mogelijkheid te geven om onderdeel te worden van de samenleving en zich niet af te sluiten. De nieuwkomer heeft de morele verplichting om in te burgeren. Dit geldt voor inburgeringsplichtigen, maar zeker ook voor anderen die Nederland tot hun (tijdelijke) thuis willen maken.

Iedereen die mee wil doen, hoort erbij. De stelling laat zich echter ook omkeren: wie erbij wil horen, moet meedoen. Wie de keuze maakt om in Nederland te wonen en te blijven, wie burger wil zijn van dit land, zal zijn of haar steentje moeten bijdragen om aan dit land te bouwen. De samenleving bestaat namelijk bij de gratie van individuen die zich realiseren dat je als burger niet alleen rechten, maar ook plichten hebt. Het stimuleren van snelle participatie (bijvoorbeeld via gemakkelijke en begeleide toetreding tot de arbeidsmarkt, onderwijs of taallessen), ongeacht het type migratie, is daarbij van belang, zodat nieuwkomers actief gaan bijdragen aan het in stand houden van de verzorgingsstaat van de gemeenschap waarvan zij deel worden. Dit is ook in het voordeel van de migrant: participatie is de voornaamste manier tot integratie.

Integratie gaat zeker niet enkel over het leveren van een economische bijdrage aan ons land. Integreren is vooral het aanvaarden van de Nederlandse samenleving, taal, historie en christelijke wortels van ons land. Het beheersen van de Nederlandse taal werkt hierbij verbindend en is voorwaardelijk voor een geslaagde integratie, ook voor arbeidsmigranten. Vooralsnog kunnen zij nog niet verplicht worden Nederlands te leren, maar het gevaar dreigt dat zij daardoor in een parallel circuit blijven leven, met kans op herhaling van de migratiegolven uit de jaren '70 en '80 van de vorige eeuw. Het onderschrijven en na- en uitleven van de grondwet (o.a. vrijheid van meningsuiting, godsdienstvrijheid, respect voor minderheden), is cruciaal om ook deel te kunnen worden van de gemeenschap.

Zoals het WRR al in 2020 concludeerde: *“De grote verscheidenheid naar herkomst en de kortere verblijfsduur van immigranten maken het samenleven ingewikkelder, vooral in buurten, scholen en verenigingen. Er is ook een risico van versplintering, van het uit elkaar vallen van de samenleving in tal van kleinere groepen die houvast zoeken in hun eigen identiteit en met de ruggen naar elkaar komen te staan”*.³⁵

De signalen dat nazaten van arbeidsmigranten in de 3^e of 4^e generatie meer verwijdering ervaren van de Nederlandse samenleving dan hun ouders, zijn zorgelijk en moeten ons stevig op het netvlies staan. Maar ook de constatering dat samenleven in verscheidenheid steeds moeilijker lijkt te gaan, is een kwalijke ontwikkeling die het goede leven in de weg staat.

Het past bij de beginselen van de ChristenUnie, die de juiste randvoorwaarden voor een bloeiende gemeenschap een belangrijke taak van de overheid vindt, om hier een christelijk-sociaal antwoord op te formuleren en integratie serieus op te pakken.

8. Een economie van genoeg

“De overheid schept randvoorwaarden voor een dienstbare markt. Een goede markt draait niet om groei, om altijd meer. Een goede markt is niet gebaseerd op maximale exploitatie van werknemers. Een goede markt draait om de bloei van mensen. Zij komt tot haar recht als arbeid en kapitaal geen tegengestelde krachten zijn en als ondernemers, werkgevers en werknemers van elkaars talenten profiteren. In de economie dient

oog te zijn voor de last die een schuld kan zijn en voor het belang van herstel. De overheid ordent de markt, zodat die tot haar bestemming kan komen. Wanneer de markt de samenleving gaat domineren of als marktpartijen hun macht misbruiken, grijpt de overheid als marktmeester in.”

Een gezonde en duurzame economie en arbeidsmarkt draait niet alleen om de maximalisatie van groei en steeds maar meer. De toekomst van onze economie is een duurzame economie die vervlochten is met gemeenschappen en toekomstige generaties. Een economie die niet gericht is op kortetermijnwinsten en gebaseerd op lage lonen, maar een economie die gebaseerd is op een duurzame band tussen werkgever en werknemer, gericht op brede welvaart. De inrichting van onze economie en arbeidsmarkt is dus niet alleen een sociaaleconomisch vraagstuk, maar heeft ook gevolgen voor migratie. En andersom: het beperken of stimuleren van migratie heeft gevolgen voor sociaal-economisch beleid.

De zoektocht naar werk of economische voorspoed is voor arbeidsmigranten een belangrijk motief om naar Nederland te komen. Nederland kent een open economie en een flexibele arbeidsmarkt die ontvankelijk is voor tijdelijke en laagbetaalde arbeid. De inrichting van onze arbeidsmarkt en economie heeft daarmee een grootschalig en ontwrichtend effect op migratiebewegingen. Denk aan het gevaar van een braindrain en de al genoemde ontwrichtende werking op gezinnen die achterblijven in het land van herkomst.

De afgelopen decennia zijn, onder het mom van liberalisering en flexibilisering, de sleutels voor het arbeidsmigratiebeleid uit handen gegeven aan de markt.

9. Geloofsvrijheid

“Binnen de grenzen van de rechtsstaat hebben mensen het recht gemeenschappen en organisaties te vormen, waarin levensovertuigingen gedeeld worden. De maatschappelijke meerderheid is geroepen de vrijheid van minderheden te beschermen. Ieder mens heeft het recht zich van een gemeenschap af te keren. Binnen de grenzen van de rechtsstaat heeft ieder het recht zijn godsdienst of overtuiging, individueel of in gemeenschap met anderen, vrij te belijden. Ieder is

vrij om zijn geloof of overtuiging een plek te geven in zijn leven en werken. Mensen zijn vrij om hun geloof en overtuiging door te laten werken in de opvoeding van hun kinderen en in het onderwijs op school. De overheid treedt op wanneer mensen omwille van hun persoonlijke identiteit worden vervolgd. Ook elders in de wereld dient ons land zich krachtig in te zetten voor geloofsvrijheid en voor mensen die omwille van hun geloof of overtuiging, of het verlaten daarvan, worden vervolgd.”

Nederland is ontstaan vanuit een strijd om gewetensvrijheid³⁶. De vrijheid van godsdienst is verankerd in onze grondwet. De vrijheid en tolerantie in Nederland is wereldwijd allesbehalve vanzelfsprekend. Jaarlijks worden miljoenen mensen wereldwijd vervolgd voor hun geloof, levensovertuiging of seksuele voorkeur. Christenen zijn zelfs de meest vervolgte groep ter wereld³⁷.

Nederland is voor vluchtelingen uit sommige landen op dit punt een vrijhaven. Voor migranten afkomstig uit landen met gebrekkige geloofs- en levensvrijheden, vaak islamitisch, kan de intolerantie uit het land van herkomst (jegens andere godsdiensten, mensen met homoseksuele geaardheid of Joden) mee migreren. Dat gaat ten koste van de geloofs- en gewetensvrijheid in Nederland. Het is onbestaanbaar dat mensen die om deze reden naar Nederland vluchten vervolgens in een asielzoekerscentrum opnieuw te maken krijgen met deze intolerantie. Het beschermen, bevorderen en garanderen van geloofs- en gewetensvrijheid en het veroordelen en vervolgen van discriminatie en antisemitisme in Nederland vereist grote prioriteit van de Nederlandse overheid. Dit vraagt om duidelijke grenzen en hard ingrijpen wanneer grenzen worden overschreden.

10. Veiligheid

“Bescherming van de veiligheid van haar burgers is een kerntaak van de overheid. De overheid draagt zorg voor defensie, politie en justitie. De overheid bestraft misdaad. Zij grijpt in wanneer mensen worden misbruikt als handelswaar of lustobject. Het is goed als een samenleving verlangt naar veiligheid, maar dat verlangen mag in deze gebroken werkelijkheid ook gerelativeerd worden. Een veilige samenleving begint bij onze onderlinge samenhang en dienstbaarheid aan elkaar.”

Het beschermen van veiligheid, zowel nationaal als internationaal, is een kerntaak van de overheid. Het belang van deze taak zal naar verwachting alleen maar toenemen, gelet op de dreiging van internationale instabiliteit en terrorisme.

Internationaal gezien leiden oorlogen en verdrukking tot migratiestromen. Dat geeft een verantwoordelijkheid aan de overheid om veiligheid en vrede wereldwijd te bevorderen, eventueel ook door deelname van Nederland aan militaire interventies. Tegelijkertijd leert de geschiedenis van internationale interventies dat ze eveneens in sommige gevallen kunnen leiden tot langdurige migratiestromen. Het tot stand brengen van vrede is in veel gevallen een voorwaarde voor terugkeer naar land van herkomst.

Op nationaal vlak raakt asiel en migratie op verschillende manieren aan veiligheid. Dakloze arbeidsmigranten uit EU-landen en ‘veiligelanders’ veroorzaken regelmatig overlast. Ook kan migratie leiden tot het ‘overwaaien’ van etnische, religieuze en politieke spanningen naar Nederland. Ten slotte kunnen extreme ideeën en overtuigingen in Nederland voet aan de grond krijgen door migratie. Alle burgers hebben hierbij recht op de bescherming van hun veiligheid. De overheid kan het beschermen van hun veiligheid als kerntaak niet verzaken.

Hoofdstuk 3:

Afwegingen in concrete situaties

Waarden en uitgangspunten krijgen betekenis in concrete situaties. Maar in die realiteit blijken ze soms ook lastig toe te passen of strijdig. In dit hoofdstuk bespreken we een aantal specifieke situaties waarin (politieke) afwegingen gemaakt moeten worden. Met verschillende casussen illustreren we de dilemma's waar (lokale) politici en bestuurders voor staan. Hiermee beogen we geen uitputtende toepassing te maken. We laten zien hoe de waarden uit het eerdere hoofdstuk gebruikt kunnen worden om een afweging te maken, maar ook hoe ze soms botsen.

Bij elke casus volgen we dezelfde opbouw; eerst wordt beschreven voor welk gremium de casus relevant is (Europees Parlement = EP, Tweede Kamer = TK, Eerste Kamer = EK, Provinciale Staten = PS en Gemeenteraad = GR). Vervolgens volgt een korte beschrijving van de casus, een afweging van relevante waarden en elke casus eindigt met een conclusie.

Casus 1: **Migratiedeal tussen de Europese Unie en Algerije** *Relevant voor EP /TK/EK*

Casus

De Europese Unie wil de toestroom van migranten van buiten de Europese Unie beperken en verdrinkingen op de Middellandse Zee een halt toeroepen. Ook wil zij een einde maken aan de onevenredige belasting van de opvang in landen die grenzen aan de Middellandse Zee. De Europese Unie stelt daarom een migratiedeal voor met Algerije. In Algerije zijn veel mensensmokkelaars actief, die migranten in levensgevaarlijke omstandigheden de Middellandse Zee op sturen. Veel mensen komen daarbij om het leven. Ook in Algerije zelf zijn de omstandigheden voor migranten slecht. Uitbuiting en afpersing zijn aan de orde van de dag. Met deze migratiedeal investeert Europa in Algerije met leningen en giften. Voorwaarde voor die leningen en giften is dat Algerije mensenrechten handhaaft en een concreet plan maakt om mensensmokkel tegen te gaan. Ga je als (Euro)parlementariër akkoord met een dergelijke deal?

Afweging waarden

De verantwoordelijkheid voor een rechtvaardig migratiebeleid ligt in beginsel bij landelijke overheden. Het uitgangspunt subsidiariteit beoogt onder andere dat verantwoordelijkheid zo laag mogelijk neergelegd wordt. De grote belasting van grenslanden en de werkelijkheid van vrij verkeer van personen, maakt dat afspraken op Europees niveau gerechtvaardigd zijn.

Vanuit het perspectief van internationale gerechtigheid is het hard nodig om in te grijpen op de mensensmokkel, uitbuiting en vele doden op de migratieroutes naar Europa. Internationale gerechtigheid vraagt van ons dat we mensen de mogelijkheid bieden om op een veilige manier asiel aan te vragen.

Toch roepen migratiedeals een dilemma op. Enerzijds is het legitiem om door middel van internationale afspraken te streven naar een einde aan de onevenredige belasting van landen aan de buitengrenzen van Europa en het verbeteren van de humanitaire situatie rondom de Middellandse Zee. Anderzijds stemt de ervaring met migratiedeals niet onverdeeld positief. De effectiviteit van migratiedeals valt vaak te betwisten, en daarmee ook de gehoopte verbetering van de humanitaire situatie. Mensensmokkelaars verleggen de routes, die daarmee vaak niet veiliger worden. Daarnaast kan door een deal de Europese Unie indirect verantwoordelijkheid komen te dragen voor onmenselijke behandeling van migranten in Algerije zelf, zoals ook bij eerdere deals is gebleken.

Het lijkt gemakkelijk om dan maar niet in te stemmen met dergelijke deals. Maar daarmee sluiten we onze ogen voor het onrecht in de landen van waar mensen de overtocht maken, en de situatie in landen als Griekenland en Italië.

Conclusie

Vanuit het oogpunt van internationale gerechtigheid zou in principe ingestemd kunnen worden met een migratiedeal met Algerije. De angel zit vooral in de uitwerking van een deal. Hebben de afspraken daadwerkelijk effect? Worden migranten menswaardig behandeld? Maakt een deal niet kwetsbaar voor chantage door landen aan de Europese grenzen? Verleggen smokkelaars hun routes en met welk effect?

Het sluiten van een migratiedeal vraagt daarom om goede garanties voorafgaand aan en monitoring volgend op het maken van afspraken over migratie, inclusief consequenties als afspraken niet worden nagekomen. Bovendien moeten migratiedeals worden ingebed in een groter verhaal, waarbij altijd de mogelijkheid moet zijn om asiel aan te vragen.

Casus 2: **Aanmeldcentra in derde landen**

Relevant voor EP/TK/EK

Casus

Om te voorkomen dat mensen de gevaarlijke Middellandse Zee moeten oversteken om asiel aan te kunnen vragen, wil de Europese Unie een aanmeldcentrum voor asielzoekers bouwen in Irak. Het centrum zal worden bemenst door medewerkers van het Europese asielagentschap en door Frontex. De EU laat de Europese regels die gaan over opvang en procedures ook gelden in dit centrum. Mensen die een grote kans hebben op het verkrijgen van een status worden evenredig verdeeld over de Europese Unie. Bij de verdeling wordt onder andere gekeken naar de bevolkingsdichtheid en de omvang van de economie van een land.

Stem je als (Euro)parlementariër in met een aanmeldcentrum voor asielzoekers in Irak?

Afweging waarden

Het huidige asielsysteem vraagt om een kritische benadering vanuit het perspectief van gerechtigheid. In het huidige systeem is de mobiele asielzoeker die naar Nederland kan komen sterk bevoordeeld ten opzichte van een vluchteling die door armoede, gezinsomstandigheden of ziekte niet naar Nederland kan komen. Als de overheid een verantwoordelijkheid heeft richting vluchtelingen, heeft zij in het bijzonder een verantwoordelijkheid richting kwetsbare vluchtelingen. Een oplossing hiervoor is deels gevonden in het hervestigingsprogramma van de UNHCR, waarbij vluchtelingen door de UNHCR in het land van verblijf van de vluchteling worden geselecteerd en toegewezen aan één van de landen waarmee afspraken zijn gemaakt. Nederland vangt per jaar 500 mensen via dit programma op, maar heeft geen invloed op wie hiervoor geselecteerd worden. De soevereiniteit van

Nederland om zelf te bepalen wie wordt toegelaten is daarbij dus losgelaten, ten bate van de meest kwetsbare vluchtelingen (criteria bepaald door de UNHCR). Aanvullend op dit UNHCR-programma lijkt het dus goed dat het ook mogelijk gemaakt wordt dat anderen asiel kunnen aanvragen zonder de oversteek naar Europa te hoeven maken. Daarbij zou de vraag gesteld kunnen worden of in combinatie met aanmeldcentra in het buitenland het aanvragen van asiel in Nederland zelf niet beperkt zou moeten worden, zodat de motivatie om de gevaarlijke oversteek over de Middellandse Zee te maken verdwijnt. Tegelijkertijd stelt de Beginselverklaring dat internationale samenwerking onze nationale soevereiniteit niet dient te verzwakken. Besluiten over asielverzoeken zijn een nationale aangelegenheid. Dit kan niet opeens worden overgedragen aan Europa. Wel kan een eerste selectie worden gemaakt op basis van een uniforme lijst van veilige landen. Vervolgens kan dit Europese asielagentschap – op basis van door het Europees Parlement vastgesteld beleid, een verdeling maken van asielzoekers over de verschillende Europese landen. Deze landen besluiten zelf over de vraag wie een beschermingsstatus krijgt toegewezen. Eventueel kan Nederland daartoe IND-medewerkers detacheren naar zo'n aanmeldcentrum.

Het is van belang dat door de Europese lidstaten afspraken worden gemaakt over de eerlijke verdeling van asielzoekers over lidstaten. De regels van de Dublinverordening, die onder het migratiepact grotendeels intact blijven, beogen doorreizen te voorkomen. Dit zal bij de realisatie van een Europees aanmeldcentrum moeten worden herzien. Herziening zal verder moeten gaan dan de kleine aanpassingen die in het migratiepact worden geïntroduceerd.

Tenslotte is de vraag hoe de veiligheid rond dergelijke aanmeldcentra gewaarborgd wordt. Routes naar deze centra zullen aantrekkelijker worden. Hoe wordt de veiligheid in en rond deze centra gewaarborgd en welke afspraken, met oog voor fundamentele mensenrechten, zijn daarover te maken met de landen waar deze aanmeldcentra komen?

Conclusie

Het stelsel waarin asielzoekers fysiek in Europa moeten zijn om asiel te kunnen aanvragen dwingt mensen tot een gevaarlijke oversteek over de Middellandse Zee

en ondermijnt de mogelijkheid voor de kwetsbaarste mensen om asiel aan te vragen. Aanvragen voor asiel in Nederland kunnen daarom buiten het grondgebied van de Europese Unie worden gedaan, zolang Nederlandse instellingen zelf verantwoordelijk voor zijn voor de toekenning van een status en zolang Europese landen gezamenlijk optrekken voor een eerlijke verdeling van asielzoekers over de lidstaten. De centra kunnen alleen gebouwd worden in landen die het principe van *non-refoulement* hanteren, wat betekent dat asielzoekers bij afwijzing niet alsnog naar een onveilig land van herkomst kunnen worden uitgezet.

Casus 3: **Opvang door gemeenten** Relevant voor TK/EK/PS/GR

Casus

Er is onvoldoende opvangcapaciteit voor asielzoekers in Nederland. Het COA benadert daarom de gemeente Waterstromen met het verzoek om een tijdelijke opvanglocatie te openen voor 500 asielzoekers in leegstaand Rijksvastgoed. Een groot deel van de raad is niet enthousiast. Ook in het college is men niet direct voorstander, al willen meerdere wethouders het verzoek inwilligen. Argumenten die genoemd worden door tegenstanders zijn onder andere: "op die plek kunnen ook woningen voor onze jongeren gebouwd worden" en "we maken ons zorgen over de veiligheid".

In de buurt waar het leegstaande pand staat wonen al veel migranten en kwetsbare inwoners (GGZ). De verantwoordelijke wethouder voorziet daarom protesten in de wijk en is zelfs bang voor de openbare orde als er daadwerkelijk asielzoekers komen. Garanties dat er geen veiligelanders of alleenstaande mannen komen kan hij niet geven.

Persoonlijk wordt hij geraakt door het feit dat diezelfde nacht weer mensen buiten zullen slapen bij het aanmeldcentrum in Ter Apel, al twijfelt hij aan de draagkracht van de wijk. Intussen wordt de wethouder onder druk gezet door de minister en de Commissaris van de Koning om snel een beslissing te nemen.

Hoewel veel mensen een locatie met 500 plekken te grootschalig vinden, hoort de wethouder van andere

gemeenten dat de gevreesde overlast in de praktijk wel meevalt.

Afweging waarden

Vanuit de invalshoek van gerechtigheid is duidelijk dat meer opvang van asielzoekers nodig is. De overheid, inclusief de gemeentelijke overheid, beschermt immers het kwetsbare en de kwetsbaren. Vanuit gerechtigheid moet de overheid de ordening van de samenleving en het gemeenschappelijk belang bewaken. Vanuit die verantwoordelijkheid moet de landelijke overheid zorgen voor voldoende opvangcapaciteit, die kan meebewegen met pieken en dalen in aantallen asielzoekers. Omdat er te veel is afgeschaald moet het CAO nu steeds op zoek naar nieuwe plekken.

Een lokale bestuurder is verantwoordelijk om te zorgen voor een dusdanige (ruimtelijke en sociale) ordening dat verschillende groepen goed kunnen samenleven. De vestiging van 500 asielzoekers in een kwetsbare wijk lijkt geen goede oplossing. Met of zonder spreidingswet is de lokale overheid bevoegd om te besluiten over de bestemming van een gebied of de vergunningverlening aan het COA om een opvanglocatie te openen of te exploiteren.

Kan de samenleving dienstbaar zijn als op deze plek 500 asielzoekers worden opgevangen? Welke sociale verbanden, kerken, verenigingen zijn er? Op welke wijze kunnen en willen zij zich inzetten? Hoe kan de overheid dat ondersteunen? Zijn er alternatieve plekken mogelijk waar het beter kan, of zijn kleinere locaties mogelijk? Wat kan er op welke plek in de gemeente en ten koste van welke functie gaat dit (wonen/ ondernemen/ groen/ sport). Of kan een combinatie van functies en doelen worden bereikt (zoals in Plan Einstein in Utrecht). Dit zal voor een wethouder in een college een ingewikkelde belangenafweging zijn. Daarnaast kijkt het COA bij voorkeur naar grotere locaties omdat deze goedkoper zijn en beter te bemensen.

Verantwoordelijkheid gaat voor de ChristenUnie ook over of afwegingen op het juiste niveau gemaakt worden. Steun voor de opvang van asielzoekers zal uiteindelijk uit de gemeenteraad moeten komen. Die steun is nauw verbonden aan de mogelijkheid tot dienstbaarheid van een gemeenschap en andere ruimtevragers in de gemeente. Die afweging kan dan

ook alleen beantwoord worden door een politieke vertegenwoordiging van die gemeenschap. In dit geval is dat de gemeenteraad van Waterstromen.

Vanuit het oogpunt van integratie kan een kritische noot geplaatst worden bij een opvang voor asielzoekers in een zwakkere wijk, die waarschijnlijk slechts beperkt in staat is tot dienstbaarheid. Tenzij er een plan gemaakt kan worden waarbij met de komst van een opvang voor asielzoekers ook geïnvesteerd wordt in de sociale samenhang in de buurt. Door welzijnswerk, verenigingen en dergelijke.

De zorgen van raadsleden en bewoners over veiligheid en overlast moeten een plek hebben. Daarom zal de gemeente samen met de politie altijd goede afspraken moeten maken over de veiligheid. Daarbij moet ook realistisch gekeken worden naar de verwachte zorgen over de veiligheid van de omgeving. Uit de praktijk blijkt dat in veel gemeenten weinig overlast ervaren wordt bij opvanglocaties van asielzoekers. Dit hangt uiteraard ook samen met de grootte van de locatie en de relatie tot de voorzieningen in de directe omgeving.

Conclusie

Op de vlakken van gerechtigheid, verantwoordelijkheid, dienstbaarheid, integratie en veiligheid wordt duidelijk dat het al dan niet akkoord gaan met het verzoek van het COA voor het realiseren van een opvang voor asielzoekers dilemma's met zich meebrengt. Het inwilligen van een verzoek tot opvang is daarmee vanuit de beginselen van de ChristenUnie geen automatisme. Gelet op het belang van de steun van de politieke gemeenschap zou een wethouder om een duidelijke uitspraak in de raad moeten vragen met de randvoorwaarden die de raad nodig acht. Zolang de Spreidingswet van kracht is, is de wethouder gehouden aan de uitvoer daarvan. Hoe een wethouder zich uiteindelijk positioneert in deze kwestie vraagt om een mate van ruimte om verschillende afwegingen te maken.

Casus 4:

Huisvesting statushouders

Relevant voor GR/PS/TK

Casus

In gemeente Vaste Rots moeten jaarlijks 200 statushouders gehuisvest worden. Het lukt steeds moeilijker om deze groep in sociale huurwoningen te plaatsen. Enerzijds omdat er een gebrek is aan vrijkomende huurwoningen, anderzijds omdat corporaties geen concentratie van statushouders in kwetsbare groepen willen. Helaas komen juist in de kwetsbare complexen de meeste woningen vrij.

Naast statushouders moet de gemeente ook uitstromers uit instellingen voor beschermd wonen plaatsen en heeft het steeds meer spoedzoekers, vooral gescheiden mannen. De uitkomst daarvan is dat de wachttijden voor sociale huurwoningen in de gemeente in de afgelopen twee jaar zijn verdubbeld.

Vaste Rots heeft een perceel waar pas over 10 jaar bouwontwikkeling zal plaatsvinden. De gemeente overweegt in de tussentijd flexwoningen te plaatsen om daar statushouders en andere spoedzoekers te plaatsen.

Afweging waarden

Het huisvesten van statushouders is een verantwoordelijkheid van gemeenten. Jaarlijks krijgt elke gemeente een taakstelling. Door woningen aan statushouders toe te wijzen (buiten urgentie en/of wachtlijst om) kan een gemeente deze taakstelling behalen. Daardoor kan een statushouder uitstromen uit de opvang en een start maken met inburgeren en wortelen in zijn of haar nieuwe gemeente. Tegelijkertijd is duidelijk dat ook andere groepen in de samenleving behoefte hebben aan huisvesting. Door eerder beleid (bijvoorbeeld om niet veel sociale huurwoningen bij te bouwen en door maatschappelijke ontwikkelingen (zoals meer eenpersoonshuishoudens) lopen de wachtlijsten voor een sociale huurwoning enorm op. Het is vanuit het oogpunt van gerechtigheid lastig te verdedigen om één groep prioriteit te geven boven een andere. De gemeente draagt verantwoordelijkheid voor het gemeenschappelijk belang. Het bijbouwen van voldoende sociale huurwoningen, gebaseerd op een heldere woonvisie en bijbehorende prestatieafspraken met corporaties is daarom een belangrijke verantwoordelijkheid van gemeenten.

Dit vraagt een lange adem. In de tussentijd kunnen flexwoningen een antwoord zijn voor de korte termijn.

De Beginselverklaring spreekt van 'een morele verplichting' tot integreren. Die verplichting geldt zowel vanuit de overheid als vanuit degene die integreert. Het concentreren van statushouders en het plaatsen met andere spoedzoekers in woningen die niet gebouwd zijn voor permanente bewoning draagt niet bij aan de nodige integratie en vormt daarvoor een belemmering. Toch kan ook een tijdelijke woonplek leiden tot mooie initiatieven van bewoners voor ontmoeting en sociale cohesie. Het is van belang daar genoeg oog voor te hebben in de plannen en daar de juiste randvoorwaarden voor te scheppen. Denk aan afspraken met het onderwijs, de zorg, met kerken, welzijnsorganisaties en vrijwilligers.

Conclusie

De gemeente neemt haar verantwoordelijkheid door het realiseren van tijdelijke huisvesting. Door niet alleen statushouders, maar ook spoedzoekers een plek te bieden wordt recht gedaan. Met de komst van flexwoningen wordt de druk op sociale huurwoningen verlicht, waarmee ook het gemeenschappelijk belang bewaakt wordt. Tegelijk is dit een tijdelijke oplossing, die eindig is. Direct zal moeten worden nagedacht over de periode na die van de flexwoningen.

Tegelijkertijd kan de gevonden oplossing nadelige consequenties hebben voor de integratie van statushouders. Als 'morele verplichting' zal de gemeente moeten zoeken hoe zij de voorwaarden voor succesvolle integratie kan scheppen. Hierbij is het nodig dat de draagkracht en veerkracht van de samenleving kan worden aangesproken en dat niet alleen geïnvesteerd wordt in de fysieke kant, maar ook in de samenleving.

Casus 5: Naturalisatie

Relevant voor TK/EK/GR

Casus

Het taalniveau van sommige genaturaliseerde Nederlanders ligt laag. Om ervoor te zorgen dat nieuwkomers beter onderdeel worden van de samenleving stelt het kabinet voor om de inburgeringseisen aan te

scherpen. Mensen moeten een hoger taalniveau hebben en Nederlandse waarden kennen en onderschrijven om voor het inburgeringsexamen te slagen. Een Kamerlid twijfelt of dit de beste manier is om mensen onderdeel te laten worden van de samenleving. En, vallen nu niet meer mensen buiten de boot?

Afweging waarden

Integratie is een morele verplichting voor de nieuwkomer én de overheid. Integratie vraagt van mensen dat ze niet alleen fysiek, maar ook mentaal verhuizen. Niet alleen onze taal leren, maar ook onze waarden leren kennen en respecteren. Integratie gebeurt in de samenleving; op school, op straat, op het werk. Een slechte taalbeheersing staat in de weg van integratie. Ook legt het een druk op een dienstbare samenleving: alleen binnen relaties en gemeenschappen kan men dienstbaar zijn aan elkaar. Een taalbarrière is een grote blokkade voor het aangaan van relaties en het deel worden van gemeenschappen. Dat een vluchteling in Nederland wordt opgevangen en een asielstatus krijgt, leidt niet automatisch tot het verkrijgen van het Nederlanderschap. Ook een arbeidsmigrant die een waardevolle bijdrage levert aan een bedrijf, zonder daarbij de Nederlandse taal te spreken, kan rechtmatig in Nederland aanwezig zijn. Maar ook dan hoeft dit niet te makkelijk te leiden tot het Nederlandse paspoort met alle rechten en plichten die daarmee samenhangen. Daarom kan een ChristenUnie-politicus instemmen met het aanscherpen van eisen die gesteld worden om genaturaliseerd te worden.

Christelijk-sociaal overheidsbeleid vraagt wel aandacht voor de positie van kwetsbaren. Sommige migranten zijn, bijvoorbeeld door wat zij hebben meegemaakt kwetsbaar of zijn analfabeet. Het is de taak van de overheid om deze groepen recht te doen, hen waar nodig te ondersteunen en te zorgen voor een passend onderwijsaanbod voor de verschillende opleidingsniveaus die migranten hebben.

Juist in het traject naar naturalisatie heeft de samenleving een grote rol, talloze vrijwilligers zetten zich in als taalmaatje. Bedrijven hebben een verantwoordelijkheid om hun medewerkers de taal te laten spreken (in tijd en/of geld). Onderwijsinstellingen bieden trajecten aan die passen bij het beginniveau van de migrant.

Conclusie

Het aanscherpen van de naturalisatie-eisen is vanuit het christelijk-sociale gedachtegoed te verdedigen. Mits er aandacht is voor de mensen in kwetsbare situaties en de overheid de randvoorwaarden schept voor de inburgeraar, waaronder passend onderwijsaanbod.

Casus 6: Nieuw distributiecentrum

Relevant voor TK/EK/PS/GR

Casus

Bedrijf Polderpakket Service heeft plannen om langs de A12 een nieuw distributiecentrum te ontwikkelen. Hiervoor is het bedrijf op zoek naar een locatie. Voor de verwachte bedrijvigheid zijn naar verwachting 300 fulltime ongeschoolde arbeidskrachten nodig. De inschatting is dat het grootste deel van de banen ingevuld gaat worden door arbeidsmigranten uit Centraal- en Oost-Europa. Zowel de provincie als de gemeente hebben een rol in het kader van ruimtelijke ordening en het vaststellen van het bestemmingsplan. Er is vanuit Polderpakket geen aandacht voor de huisvesting van hun werknemers, zij worden geacht zelfstandig woonruimte te zoeken. Voor het vinden van de werknemers in het buitenland is het bedrijf Nederflex aangetrokken. Het bestemmingsplan biedt ruimte voor dit distributiecentrum. Wat kun je doen als wethouder of gedeputeerde?

Afweging waarden

Vanuit de christelijk-sociale visie is er veel af te dingen op een distributiecentrum waarbij gewerkt wordt met ongeschoolde arbeidsmigranten waarvoor geen huisvesting wordt geregeld.

Een bedrijf moet vanuit zijn eigen verantwoordelijkheid en binnen de wetgeving zorgen voor goede primaire en secundaire arbeidsvoorwaarden. Niet voor elke bedrijfstak staat de huisvestingsverplichting in de CAO. Op zich is er weinig mis met een bedrijf waar ongeschoolde arbeid kan plaatsvinden, mits de arbeidsvoorwaarden goed zijn en daarmee ook werkgelegenheid ontstaat voor autochtone Nederlanders of statushouders. Het is aan de nationale overheid om daar eisen aan te stellen.

Het is aan de gemeente om bestemmingsplannen vast te stellen. Als een distributiecentrum daarbinnen past, kan de gemeente niet zomaar aanvullende eisen stellen (over huisvesting bijvoorbeeld).

Gemeenten kunnen sturen op gemixte woonwijken, maar dit is niet snel te realiseren of te repareren. Het mogelijk maken van de realisatie van wooncomplexen voor arbeidsmigranten is ook een verantwoordelijkheid van gemeenten, maar moet afgewogen worden tegen de woningnood van andere doelgroepen en de verdeling van schaarse ruimte. Ook is het handhaven op overbewoning een taak van de gemeente. Hier moeten gemeenten keuzes maken. Vaak zijn er meer taken waarop gehandhaafd moet worden dan er mensen en middelen zijn.

Bij de ontwikkeling van bedrijvigheid moeten de verantwoordelijke bestuursorganen daarom een afweging kunnen maken die breder gaat dan enkel economische belangen. Welke mensen gaan er werken? Waar gaan deze mensen wonen? Is er een plan om deze mensen te huisvesten, te integreren? Hoe worden de arbeidsomstandigheden geborgd? Hoe past deze bedrijvigheid bij onze economie? Ook hier heeft het Rijk een verantwoordelijkheid.

Conclusie

Het is hoog tijd dat de overheid steviger gaat normeren. Het kan niet zo zijn dat een distributiebedrijf en het uitzendbureau de vruchten plukt, maar dat de lasten landen in de omgeving.

Dit vraagt allereerst een heldere visie op het soort economie dat we willen zijn. Vervolgens om wetgeving die de verantwoordelijkheid op de juiste plek legt, namelijk bij bedrijven en uitzendbureaus. En het vraagt om handhaving van deze wetgeving.

Momenteel lijkt het gemeenten te ontbreken aan sturingsinstrumenten, omdat een bestemmingsplan niet regelt welk soort bedrijf zich kan vestigen. Een bedrijfseffectrapportage (waarbij de mogelijke knelpunten met betrekking tot huisvesting, vervoer en zorg in kaart worden gebracht voordat een vergunning wordt verleend door gemeente/ provincie) is heel wenselijk. Dit is momenteel niet verplicht en lijkt ook niet op korte termijn juridisch haalbaar te zijn.

Casus 7: **Integratie arbeidsmigranten**

Relevant voor GR/TK

Casus

In een stadswijk van Ruiswolken is 60% van de bewoners arbeidsmigranten. Het gaat om Polen, Grieken en Italianen die er soms al meer dan 10 jaar wonen. Ook wonen er steeds meer Bulgaren en Roemenen die niet terug lijken te keren naar hun thuisland. Deze migranten zijn niet inburgeringsplichtig. Ze hebben geen ondersteuning gehad toen ze aankwamen. Ze richten zich sterk op hun eigen gemeenschap en spreken niet of heel slecht Nederlands. De kinderen gaan naar Nederlandse scholen en fungeren bij de huisarts en instanties als tolk. Oorspronkelijke wijkbewoners herkennen hun wijk niet meer. Zij eisen ingrijpen van de overheid. De lokale partij die beloofde de wijk weer terug te geven aan de Ruiswolkenaren is sinds de laatste gemeenteraadsverkiezingen de grootste partij.

Afweging waarden

Het permanent verblijf van mensen wier verblijf tijdelijk wordt geacht is qua verantwoordelijkheid lastig te beleggen. Door het vrij verkeer van personen binnen de Europese Unie kan er geen inburgeringsplicht worden opgelegd. Gemeentelijke overheden hebben daarom geen bijzondere verantwoordelijkheid of financiële middelen die gemeenten wel van het Rijk krijgen voor de inburgering van statushouders. De overheid is verantwoordelijk voor de ordening van de samenleving en het gemeenschappelijk belang (gerechtigheid). Dit staat onder druk als groepen langs elkaar heen leven en grote groepen inwoners de taal niet spreken. Dit doet ook geen recht aan de dienstbare samenleving. Weliswaar vormen de (oud-)arbeidsmigranten onderling hechte gemeenschappen, maar deze kringen zijn niet goed ingebed in het totaal van de samenleving.

De integratie van (voormalige) arbeidsmigranten wordt belemmerd als zij bij elkaar wonen en de taal niet spreken. Voor arbeidsmigranten die besluiten zich permanent in Nederland te vestigen, de taal te leren en bij te dragen aan de samenleving, ontbreekt momenteel een wettelijk kader. De morele plicht tot integreren wordt aan beide zijden onvoldoende beleefd.

Toch kan de gemeente meer doen dan haar wettelijke verantwoordelijkheid. Denk bijvoorbeeld aan taalcursussen voor EU-ingezetenen. Veel vrijwilligers willen Nederlands oefenen met anderstaligen, ook met deze groep. Van bedrijven mag ook gevraagd worden hierin meer verantwoordelijkheid te nemen door hun medewerkers te verplichten taallessen te nemen en hier ook tijd voor beschikbaar te stellen.

Ook de Rijksoverheid kan hierin een rol vervullen, bijvoorbeeld door financiële steun aan gemeenten om hier een infrastructuur voor op te bouwen.

Conclusie

Verantwoordelijkheid voor de integratie van permanent blijvende EU-arbeidsmigranten moet veel beter worden belegd. Van migranten zelf wordt een actieve bijdrage aan integratie verwacht. Bedrijven die hen in dienst nemen, moeten de plicht krijgen bij te dragen aan taalonderwijs (in tijd en of geld). De lokale overheid kan, met geld van de Rijksoverheid, taallessen mogelijk maken en vrijwilligers mobiliseren om te helpen bij Nederlandse lessen. Ook kan zij bijdragen aan gemixte wijken door een goede woonvisie en bijbehorende prestatieafspraken.

Christelijk-sociale politiek erkent de problemen in deze wijken, komt met werkbare oplossingen (die soms een lange adem vragen), maar waakt voor valse beloften aan kiezers.

Casus 8: **Technische universiteit**

Relevant voor EP/ TK/ EK/ PS/ GR

Casus

In de gemeente Unicampus is een Technische Universiteit gevestigd. Veel studies zijn gewild onder internationale studenten. Er is een groot tekort aan woningen in de gemeente, zowel voor studenten, starters, doorstromers als voor senioren. Een ontwikkelaar wil een groot complex bouwen met kleine studio's voor studenten. De huurprijzen zullen hoog liggen. Naar verwachting zijn deze kosten vooral op te hoesten door internationale studenten. De ontwikkelaar geeft aan dat onzelfstandige woningen geen goede businesscase opleveren, omdat huurders daar geen

Hoofdstuk 3: Afwegingen in concrete situaties

huurtoeslag kunnen vragen. Geef je als gemeente goedkeuring voor zo'n plan?

Afweging waarden

Het is de verantwoordelijkheid van de gemeente om het gemeenschappelijk belang te dienen. Daarom zal het belang van de ontwikkelaar en dat van de woningnood van internationale studenten moeten worden afgewogen met andere belangen. Denk aan de woningbehoefte van andere doelgroepen in de gemeente. Daarnaast zoekt de wethouder of een plan kan bijdragen aan de dienstbare samenleving. Het gevaar is groot dat studenten vereenzamen en niet integreren.

Internationale studenten hebben echter weinig alternatieven, ze zullen ergens gehuisvest moeten worden. De wethouder heeft zelf geen instrumentarium om het aantal internationale studenten te beperken.

Als de wethouder kan sturen op het toevoegen van meerdere segmenten en van een goede mix van woning- en kamertypes, is dat wenselijk. Ook kan de wethouder bij het Rijk aandringen op mogelijkheden om onzelfstandige woningen via bijv. een objectsubsidie beter mogelijk te maken.

Universiteiten zijn zelf verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderwijs en de daarbij passende omvang. Om voldoende kwaliteit te kunnen bieden, is een ongebreidelde groei van het aantal studenten niet wenselijk. Daarom is het voor sommige studies soms nodig een maximum aantal studenten toe te laten. Het is binnen de huidige regels niet mogelijk om Nederlandse studenten voor te laten gaan. Voor andere studies lijkt het voortbestaan af te hangen van de inkomsten van internationale studenten van buiten de EU.

Het is aan het rijk om na te denken over hoe het hoger onderwijs gefinancierd wordt zodat de juiste studies kunnen blijven bestaan en Nederlandse studenten niet worden weggedrukt van studies die zij willen volgen. Er mag rond studies geen verdienmodel ontstaan door het aantrekken van internationale studenten. Verder is niet elke universiteit hetzelfde. In gemeenten die dicht bij de Nederlandse grens liggen kan er meer ruimte zijn voor studiemigranten dan in regio's die verder bij de grens vandaan liggen, ook vanwege het internationale economische grensverkeer.

Het is moeilijk om het aantal studenten uit EU-landen te beperken. Wel kan er gedacht worden aan waar mogelijk studies aan te bieden in het Nederlands, maar dat is niet de bevoegdheid van een wethouder.

Conclusie

Studiemigratie kan bijdragen aan Nederland als kennismaatschappij. Ook Nederlandse studenten genieten de mogelijkheid om elders (een deel van) hun studie te volgen. Maar de negatieve gevolgen kunnen niet worden afgewenteld op groepen in de samenleving die bijvoorbeeld zelf moeilijker aan een huis kunnen komen. Universiteiten kunnen zelf ook (meer) verantwoordelijkheid nemen om studenten te huisvesten (op de campus). En om de omvang van studies niet alleen te laten afhangen van het aantal inschrijvingen, of de vraag van het bedrijfsleven, maar ook van wat er past in de gemeente.

Om Nederlandse studenten te kunnen toelaten bij de studie van hun keuze, moeten zij voorrang kunnen krijgen op studenten uit landen binnen de EU, maar dit is niet mogelijk. Alleen door studies meer in het Nederlands aan te bieden, is dit enigszins te sturen. Het hoger onderwijs moet zo gefinancierd worden dat het toelaten van internationale studenten geen noodzaak is voor het voortbestaan van studierichtingen.

Casus 9: Tentjes voor Ter Apel Relevant voor TK/ GR

Casus

In de zomer van 2025 is de opvang in Ter Apel overvol. Mensen moeten in het gras overnachten. Een lokale ondernemer wil tentjes brengen. Moet de overheid dit gedogen, stimuleren of een halt toe roepen?

Afweging waarden

Het is mooi dat een lokale ondernemer zijn hart laat spreken en wil doen wat zijn hand vindt om te doen. Deze ondernemer springt in een gat wat ontstaat doordat de Rijksoverheid en de gemeenten er niet in slagen hun verantwoordelijkheid te nemen door te voorzien in voldoende opvangcapaciteit. Het is een daad van naastenliefde. Voor het COA wordt het echter lastiger om overzicht te houden en zijn verantwoordelijkheid uit

te voeren als het gaat om hygiëne en veiligheid. Maar buiten in het gras is dat ook niet mogelijk.

Conclusie

Het is te verdedigen dat de tentjes voor een hele korte periode worden gedoogd. Maar dat er direct keihard werk gemaakt wordt van een beter alternatief door (nood)opvang elders.

Casus 10: Religieuze en politieke spanningen op COA-opvanglocatie

Relevant voor GR

Casus

In een opvanglocatie van het COA in Middelam vinden de afgelopen weken regelmatig incidenten plaats. Er zijn vechtpartijen en een aantal bewoners voelt zich niet veilig. In het gesprek met politie, COA en gemeente wordt besproken welke maatregelen nodig zijn om de rust te doen weerkomen en de veiligheid te vergroten. Het COA stelt voor een aantal bewoners over te plaatsen naar een andere locatie. Bij doorvragen blijkt de bron van de conflicten religieus en etnisch van aard. Een aantal christelijke asielzoekers voelt zich geïntimideerd en onveilig te midden van de grote meerderheid van islamitische medebewoners.

Afweging waarden

Van de gemeente mag verwacht worden dat zij (samen met het COA) zich verantwoordelijk voelt dat alle bewoners, maar in het bijzonder zij die in de samenstelling van de opvanglocatie in een kwetsbare positie verkeren, zich veilig voelen en veilig zijn.

Het lijkt een eenvoudige oplossing om de grootste raddraaiers over te plaatsen. Maar als er niet wordt gewerkt aan een fundamenteel gelijkwaardige situatie waarin alle bewoners vrij zijn hun geloof te beleven en te uiten, lost dit niet echt iets op en wordt geen recht gedaan.

De gemeente verleent het COA vergunning om een opvang te kunnen exploiteren. In deze vergunning kunnen voorwaarden gesteld worden. In het kader van godsdienstvrijheid kan gedacht worden aan:

- Het toestaan van levensbeschouwelijke activiteiten van iedereen, dus niet alleen een iftar – mits deze voor iedereen toegankelijk zijn (conform beleid COA).
- Het actief wijzen op de religieuze instellingen die er zijn in de gemeente (sociale kaart/ advertenties toestaan).
- Een evenwichtige personeelssamenstelling (niet alleen personeel dat een moslimachtergrond heeft. Dat heeft het risico dat personeel onvoldoende oog heeft voor de kwetsbare positie van niet-moslims)
- De voorwaarde stellen dat personeel een training ontvangt over de kwetsbare positie van minderheden en waarin handvatten worden gegeven om daarmee om te gaan.

Daarnaast kan overwogen worden om toestemming van de gemeente te vereisen voor iemand overgeplaatst wordt. Zodat niet te makkelijk het slachtoffer wordt overgeplaatst. De gemeente moet erop letten dat de bereikbaarheid van (religieuze) instellingen door bewoners van de opvanglocatie (die regelmatig in de *middle of nowhere* gelegen zijn) is geregeld.

Conclusie

Het loont om een spade dieper te steken en de bron van conflicten bespreekbaar te maken met het COA en maatregelen te nemen die bijdragen aan geloofsvrijheid in de COA-locatie en van de bewoners.

Casus 11: Afwijzing asielverzoek

Relevant voor GR/ TK/ EK

Casus

Een echtpaar met 2 kinderen komt regelmatig vanuit het asielzoekerscentrum in de kerk. Na vele jaren onzekerheid volgt een besluit op hun asielverzoek; dit wordt afgewezen. Het IND beoordeeld dat ze uit een veilig land komen en dat niet vaststaat dat zij vervolgd worden om hun geloof. Er ontstaat direct een burgerinitiatief om het gezin hier te houden. De kinderen draaien mee op school en op de voetbalvereniging. Een raadslid zit in dezelfde kerkelijke gemeente en wordt gevraagd wat hij kan doen om te zorgen dat dit gezin toch kan blijven. Of moet hij accepteren dat sommige asielverzoeken niet worden gehonoreerd?

Afweging waarden

Het raadslid voelt erg mee met dit gezin. Hij twijfelt of in deze casus recht is gedaan: is de godsdienstvervolgung op waarde geschat door de IND? Vanuit zijn positie kan hij daar niet over oordelen, maar uit de verhalen van het gezin lijkt het alsof de IND de veiligheidssituatie als gevolg van hun christen-zijn niet serieus neemt. Ook is onduidelijk of het belang van de kinderen voldoende wordt meegewogen. Het is aan een asieladvocaat om hierin een gezin bij te staan. Als raadslid kun je niet zoveel.

Sinds 2019 is de politieke afspraak gemaakt de discretionaire bevoegdheid niet meer te beleggen bij de staatssecretaris, maar bij de directeur van de IND. Hierdoor lijkt politieke druk en media-aandacht minder succesvol in het toepassen van discretionaire bevoegdheid. De wet biedt echter nog steeds ruimte aan de staatssecretaris of minister om deze bevoegdheid te gebruiken. Een raadslid kan via de Kamerfractie proberen hierop aan te sturen.

Als mede-inwoner van de gemeente en als broeder in het geloof kan dit raadslid zich van harte aansluiten bij het burgerinitiatief dat strijdt voor dit gezin.

Conclusie

Vanuit de rol als raadslid kan je niet veel doen. Wel kan via de Tweede Kamerfractie gevraagd worden hoe geborgd wordt dat de IND op basis van de juiste feiten en omstandigheden besluiten neemt over mensen die op basis van godsdienstvervolgung asiel aanvragen.

Als mede-inwoner en broeder in het geloof kan een raadslid zich inzetten voor dit gezin door te proberen de directeur van de IND of de staatssecretaris of minister te bewegen om zijn/haar discretionaire bevoegdheid in te zetten.

Casus 12: Belastingmaatregel Expats

Relevant voor TK/ EK/ EP

Casus

Een fractie in de Tweede Kamer komt met een voorstel om het belastingvoordeel voor Expats (de ETK-regeling) af te schaffen of fors te verlagen. Dit voorstel doet het goed in de publieke opinie. Maar achter de schermen klinken

grote zorgen vanuit bedrijven, de werkgeversorganisaties en universiteiten. Dit voorstel zal leiden tot een grote verslechtering van het economisch vestigingsklimaat, zal de personeelstekorten in bepaalde belangrijke sectoren (denk aan de energietransitie) ernstig vergroten en kan leiden tot verplaatsing van bedrijven naar andere landen.

Afweging waarden

In het kader van gerechtigheid lijkt het niet passend om expats te bevoordelen boven Nederlandse werknemers. De reden achter de regeling is (onder meer) dat buitenlandse werknemers in hun eigen land vaak een woning aanhouden en in Nederland een woning moeten huren.

Het is niet gek als daar enige compensatie voor plaatsvindt. Maar het belastingvoordeel dat ze nu genieten strekt veel verder. Dit voorstel moet gezien worden in het licht van een economie van genoeg. Waar niet winstmaximalisatie van bedrijven centraal staat, maar de bloei van mensen en gemeenschappen.

Conclusie

Vanuit christelijk-sociaal gedachtegoed zijn forse belastingvoordelen voor expats niet te verdedigen. Een versobering die oog houdt voor de dubbele woonlasten van buitenlandse werknemers is goed verdedigbaar. De overheid mag voorwaarden scheppen voor een bloeiende economie, maar hoeft niet mee te werken aan winstmaximalisatie van bedrijven.

Hoofdstuk 4: Een weg vooruit

In het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden dat het uitdagend en niet altijd eenduidig is om de verschillende uitgangspunten van christelijk-sociale politiek (zoals uitgewerkt in hoofdstuk 2) goed af te wegen bij concrete vraagstukken rond migratie. Toch helpen deze praktijkvoorbeelden om enkele lijnen te trekken die essentieel zijn voor een menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid.

In dit hoofdstuk kijken we naar de rol van de samenleving, de markt en de overheid. Ook trekken we lijnen door naar verschillende vormen van migratie, als richtingwijzers voor het handelen van volksvertegenwoordigers van de ChristenUnie.

A. Christelijk-sociale visie op samenleving, markt en overheid

Christelijk-sociale migratiepolitiek blijft weg van gemakzuchtige gelatenheid of verbeterde grip. Goed migratiebeleid gaat in wezen over 'thuisgeven'; Oud- en nieuwkomer hebben behoefte aan een thuis, in een gemeenschap, van waaruit verantwoordelijkheid voor de naaste genomen kan worden. Dit vraagt inspanning van beide kanten. Maar ook beleid dat rekening houdt met de draagkracht van wijken, buurten en dorpen. Thuisgeven is een opdracht aan migranten, aan de samenleving, bedrijven en aan de overheid. Zij is dus gegrond in een mens-, samenlevings- en overheidsvisie, die ingaat op de specifieke verantwoordelijkheid die **samenleving**, **overheid** en **markt** hebben en op hoe zij zich tot elkaar verhouden.

Samenleving

Ten eerste, ieder mens is naar Gods evenbeeld geschapen. Dit geeft ieder mens een intrinsieke waarde, talenten en verantwoordelijkheid. Dit geldt dus ook voor elke migrant. Soms is de migrant kwetsbaar en heeft hulp nodig. Maar veelal heeft de migrant ruimte nodig om te wortelen, talenten te ontplooien en daarmee bij te dragen aan de nieuwe woonplek, zodat we een migrant zo snel mogelijk kunnen zien en erkennen als medeburger, buurtbewoner, collega en goede buur. Voorwaarde is het leren van de taal en het zo snel mogelijk vinden van betaald werk of vrijwilligerswerk (net zoals dat ook geldt voor autochtone Nederlanders).

Ten tweede, we weten dat mensen, zowel individueel als in collectief verband, tot veel goeds én kwaads in staat zijn. Christelijk-sociale politiek wil investeren in maatschappelijke verbanden en gemeenschappen die de samenleving tot bloei brengen. Gemeenschappen, die dienstbaar zijn aan de samenleving als geheel, verdienen bescherming en ruimte om te bloeien. Gemeenschappen zijn echter geen statisch gegeven. Er moet gewaakt worden voor groepen, die met de rug naar de buitenwereld een eigen cocon vormen en waar geen ruimte is voor anderen, van welke afkomst ook.

"We moeten gemeenschappen beschermen in een door globalisering steeds vloeibaarder wereld. Maar het beschermen van gemeenschappen is geen doel op zich. Wat beschermd dient te worden is de ruimte om daadwerkelijk gastvrijheid en barmhartigheid te betrachten³⁸."

Op veel plekken is te zien dat de samenleving migranten verwelkomt, helpt de taal te leren en maakt dat nieuwkomers zich thuis gaan voelen. Het streven moet zijn dat nieuwkomers onderdeel worden van de gemeenschappen, bijvoorbeeld in een kerk, buurt of vereniging, en daar actief aan bijdragen.

Markt

Bedrijven creëren banen, maken het mogelijk dat mensen hun talenten ontwikkelen en dragen bij aan welvaart en economische groei. Zij hebben een verantwoordelijkheid voor goede arbeidsvoorwaarden voor alle werknemers. Dankzij het vrij verkeer van personen kunnen werknemers uit de EU in Nederland werken. Het kan niet zo zijn dat bedrijven wel de lusten hebben, maar niet de lasten dragen. Daarom hebben bedrijven een belangrijke rol als het gaat om huisvesting, taal en integratie van arbeidsmigrantten.

Overheid

De overheid heeft een eigen verantwoordelijkheid. Ze faciliteert, begrenst, corrigeert en geeft ruimte aan mensen, gemeenschappen en bedrijven. Verschillende overheidslagen hebben hierin een eigen taak en vullen elkaar idealiter aan, waarbij de eerste verantwoordelijkheid zo "laag" mogelijk wordt belegd. Voor de legitimiteit van de genomen besluiten is democratische besluitvorming en democratisch toezicht van groot belang. Op elk niveau moeten gekozen politici invloed

hebben op het gevoerde migratiebeleid. Daarbij wordt de overheid in haar handelen begrensd door het recht en de rechterlijke macht.

De overheid kan voorwaarden scheppen om de samenleving te laten bloeien, kan voorwaarden stellen aan integratie van de nieuwkomers, en dient de ruimte te bepalen waarbinnen de markt kan opereren.

Dat hangt samen met een visie op, en keuzes in, de economie, de ruimtelijke ordening en wonen. Deze vraagstukken overstijgen dit visiestuk en zijn niet alleen belangrijk voor het thuisgeven aan migranten, maar zijn wel belangrijke randvoorwaarden waar de overheid, zowel landelijk, provinciaal als lokaal aan moet werken.

Sturen op migratie

Migratie is de belangrijkste factor in de stijging van het aantal inwoners van Nederland. Dat roept de vraag op of daar actiever op gestuurd moet worden door de overheid. De staatscommissie Demografie doet die aanbeveling wel, omdat dit noodzakelijk is om het huidige niveau van brede welvaart in Nederland te behouden of te verbeteren. Het sturen op brede welvaart is zinvol omdat dit mensen in staat stelt 'thuis te geven'.

We erkennen echter dat het niet mogelijk is om te sturen op het aantal mensen dat zijn/haar land ontvlucht en dat het makkelijk is maar niet zinvol om beloftes te doen die niet zijn waar te maken. Door een eerlijke verdeling van asielzoekers over Europa, waarbij rekening wordt gehouden met bevolkingsdichtheid en welvaartsniveau, wordt wel beter uitlegbaar waarom Nederland een bepaald aantal asielzoekers opvangt. Migratie omvat echter ook studie- en arbeidsmigratie, - en daar kan de overheid wel sturen door beleid.

B. Een weg vooruit – richtingwijzers voor verschillende soorten migratie

In de komende paragrafen geven we richtingwijzers mee voor de verschillende vormen van migratie. Daarbij willen we recht doen aan het onderscheid dat gemaakt moet worden in oorzaak, omvang, groei en "stuurbaarheid" van de verschillende migratievormen, zoals deze in de inleiding zijn geschetst.

Asielmigratie

Asielmigratie confronteert ons met de gebrokenheid in de wereld. Het feit dat er in veel landen geen vrijheid of vrede heerst. En tegelijkertijd het feit dat de landen binnen de Europese Unie welvarende landen zijn die logischerwijs aantrekkelijk zijn om de toevlucht toe te zoeken. Op de grondoorzaken van asielmigratie (oorlog, armoede, klimaatverandering, vervolging) hebben we beperkt invloed, maar waar mogelijk moet onze inzet zijn om deze grondoorzaken aan te pakken, door te investeren in de internationale rechtsorde en de duurzame ontwikkeling van landen waar conflicten woeden.

Aanmelden en de reis er naartoe

Zolang er in ons land en in Europa vrede en veiligheid te vinden is, en elders in de wereld brandhaarden zijn of mensen worden vervolgd om wie ze zijn of wat ze geloven of doen, zullen mensen naar ons continent en land komen op zoek naar bescherming en een nieuwe toekomst. Momenteel moeten mensen daarvoor vaak de levensgevaarlijke route over de Middellandse Zee afleggen. Dat is niet menswaardig en werkt mensensmokkel in de hand. In dat licht is het zinvol om te onderzoeken of er mogelijkheden zijn voor asielzoekers om zich buiten Europa te kunnen aanmelden. Mits mensenrechten en veiligheid daarbij gewaarborgd kunnen worden. Het is de vraag of dat kan zonder corruptie en mensensmokkel of alleen mogelijkheden biedt voor 'de happy few'.

De meeste vluchtelingen zijn niet in staat de gevaarlijke reis te ondernemen. Zij worden in de regio opgevangen. Dit is voor veel landen een grote belasting. Nederland kan helpen om deze landen te ontlasten door in te zetten op hervestiging van vluchtelingen uit deze landen. Dit draagt er ook aan bij dat Nederland meer controle heeft over wie er het land binnenkomen en beter toegerust kan zijn om mensen te laten integreren.

Europese afspraken

Europese afspraken zijn nodig, omdat migratiebewegingen nationale grenzen overstijgen, vanwege het vrij verkeer van personen en omdat grenslanden overbelast worden. Als ChristenUnie staan we voor menswaardige en toekomstbestendige migratiepolitiek en zien we het EU asiel- en migratiepact als een kans om de samenwerking binnen Europa te versterken. Het pact vraagt onder andere om verplichte registratie van

asielzoekers aan de EU-buitengrenzen, strikter toezicht om bewegingen te volgen en inzet om terugkeer van afgewezen asielzoekers te bevorderen.

Wel zijn er meerdere kanttekeningen te maken bij het pact. Procedures aan de Europese buitengrenzen mogen niet ontaarden in situaties van quasi-detentie waar asielzoekers alleen aan kunnen ontkomen door hun asielaanvraag in te trekken. Versnelde procedures mogen ook niet ten koste gaan van de waarborgen in de procedure. Mensen die afkomstig zijn uit een land dat normaal wordt aangeduid als veilig, maar daar worden vervolgd op grond van bijvoorbeeld hun geloof of geaardheid, hebben dezelfde procedurele rechten als andere asielzoekers. Ten slotte moet de democratische legitimiteit verbeteren. Nu worden deals met derde landen vaak via *memoranda of understanding* gesloten, waarbij democratische en juridische toetsing niet mogelijk is.

Dit pact zal binnen de bestaande kaders voor mensenrechten en internationale afspraken uitgevoerd moeten worden. De ChristenUnie zal zich blijven inzetten voor naleving daarvan en voor een humaan en rechtvaardig stelsel met voldoende oog voor schrijnende gevallen.

Terugkeer

Dit dient gepaard te gaan met goede afspraken over terugkeer naar herkomstlanden, maar dient ook menswaardig te zijn, waarbij mensen niet het recht wordt ontnomen om asiel aan te vragen. Dit kan via overeenkomsten met landen van herkomst voor het vergemakkelijken van terugkeer. Hiervoor zou de positie van de EU-terugkeercoördinator versterkt kunnen worden om de uitvoering van deze processen te verbeteren.

Opvang

Nederland moet zorgen voor voldoende opvangcapaciteit die kan meebewegen met pieken en dalen in aantallen asielzoekers. Dit geldt ook voor de IND en de Dienst Terugkeer. Anders zijn kwetsbare mensen de dupe.

De opvangcrisis heeft blootgelegd dat de opvang van asielzoekers in Nederland onevenredig verdeeld is over gemeenten en provincies. Of een gemeente akkoord gaat met een verzoek van het COA tot het leveren van een opvanglocatie is afhankelijk van politieke steun. Deze verantwoordelijkheid willen we zo laag mogelijk

neerleggen. Desondanks zijn er gemeenten die niet willen bijdragen omdat het draagvlak ontbreekt, waardoor er onvoldoende opvangplekken gerealiseerd worden.

Een vorm van verplichting, zoals geregeld met de Spreidingswet, is dan nodig om te komen tot voldoende opvangplekken. Dit is een nationaal belang. Wel is het cruciaal dat gemeenteraden de bevoegdheid hebben en houden om over de plek en de randvoorwaarden te besluiten. Daarmee kan optimaal recht gedaan worden aan de bloei of opbouw van lokale gemeenschappen.

Grootschalige opvanglocaties in of bij kleine dorpen bieden niet de mogelijkheid voor lokale gemeenschappen om adequaat bij te dragen of aan asielzoekers om onderdeel te worden van de lokale gemeenschap.

Overlast in en rond een AZC wordt vaak gevreesd en is daarmee een reden voor een deel van de samenleving om geen opvanglocatie in de buurt te willen. Goede afspraken over de veiligheid dienen te worden gemaakt tussen het COA, de gemeente en de politie. Als een vluchteling een gevaar vormt voor de veiligheid van het gastland, of vanwege een definitieve veroordeling voor een bijzonder ernstig misdrijf een gevaar vormt voor de gemeenschap van dat land, mag de vluchteling worden uitgezet³⁹.

Diegenen die na een objectieve weging geen bescherming in Nederland nodig hebben, zullen weer (op korte termijn) moeten vertrekken.

AMV (alleenstaande minderjarige vreemdelingen) verdienen onze bijzondere aandacht. Zij worden vaak vooruitgestuurd, om later het gezin te kunnen laten volgen. Enerzijds worden zij vroeg volwassen door de verantwoordelijkheid die ze dragen en de gevaren die ze onderweg meemaken. Anderzijds slaan ze een belangrijk stuk van hun ontwikkeling over, door het ontberen van een stabiele thuissituatie, het missen van onderwijs en het kind kunnen zijn. Deze jongeren zijn zowel kwetsbaar als veerkrachtig.

Er moet eveneens een definitieve oplossing komen voor gewortelde kinderen. Door o.a. gezinnen voorrang te verlenen in de asielprocedures, moet voorkomen worden dat kinderen langer dan vijf jaar moeten wachten op een definitief besluit of ze in Nederland mogen blijven.

Inburgering

Om te zorgen dat asielzoekers snel kunnen bijdragen aan de gemeenschap is het belangrijk dat ze zo snel mogelijk kunnen starten met het leren van de taal en de mogelijkheid krijgen om te werken of vrijwilligerswerk te doen. Dit doet ook recht aan de mens als *Imago Dei*, met talenten en verantwoordelijkheden.

Wanneer asielzoekers een status krijgen hebben ze woonruimte nodig, bij voorkeur in de buurt van het AZC om verder te kunnen bouwen aan de integratie (taal, werk, school) waar in het AZC al een start mee is gemaakt. Dit kan ook tijdelijke woonruimte zijn (flexwoning) of een gedeelde woning om van daaruit op de wachtlijst voor een sociale huurwoning geplaatst te worden.

Asielzoekers die statushouders worden, worden onderdeel van de Nederlandse gemeenschap. Voor inburgering is aanvaarding van de basiswaarden van de Nederlandse samenleving cruciaal. Als asielmigrant maak je niet alleen de keuze om een land vanwege oorlog, gevaar of vervolging te verlaten, maar ook de keuze vóór een land om je in te vestigen. Het gaat hierbij in elk geval om onze grondwet, maar ook om de joods-christelijke wortels van onze wetgeving en normen. Deze wortels moeten bewaard en beschermd worden. De samenleving heeft hierbij de taak om nieuwkomers op te nemen.

Arbeidsmigratie

De grootste groep migranten komt naar Nederland vanwege werk. Op deze manier dragen heel veel mensen bij aan onze economie en welvaart. In een 'economie van genoeg' die de ChristenUnie voorstaat, is echter niet de vraag van bedrijven leidend, maar een visie op de samenleving en de economie die we voor ogen hebben. Bedrijven dragen een eigen verantwoordelijkheid voor goede arbeidsvoorwaarden, maar ook voor huisvesting, taal en integratie.

Tegelijk doen arbeidsmigranten ook een beroep op onze sociale voorzieningen en huisvesting. Aansluitend bij het advies van de staatscommissie Demografische Ontwikkeling, stellen we voor om actief te sturen op migratie en daarbij nationale en internationale keuzes te maken over gewenste, langjarige bandbreedtes voor arbeids-, gezins- en studiemigratie. Een bandbreedte aanhouden voor asielmigratie is echter niet zinvol. Oorlogen passen niet in bandbreedtes.

Hoewel er in Europa vrij verkeer van personen is, kan de overheid meer sturen dan nu het geval is. Enerzijds door betere arbeidsvoorwaarden af te dwingen. Anderzijds door bij de eventuele uitbreiding van de EU, afspraken te maken over het vrij verkeer van personen en door in nationaal of in Europees verband zich te bezinnen op het verdrag van Schengen. Landen in Oost-Europa zien hun jonge beroepsbevolking massaal vertrekken. Economisch kan dit voor die landen op de korte termijn best een boost betekenen, vanwege het geld dat wordt gestuurd door de arbeidsmigranten. Maar voor de lange termijn betekent dit een economische afhankelijkheid van een piek aan geldstortingen. Dat is geen duurzame bloei. Bovendien trekken er vaak langjarig mensen weg uit de samenleving in het land van herkomst. Hun banen worden weliswaar opgevuld met mensen die weer van ver buiten de Europese Unie komen, maar er ontstaat zo een demografische scheefgroei en een gebrek aan cohesie. Die scheefgroei betekent eveneens dat deze landen sneller vergrijzen en uiteindelijk sterk onder druk komen te staan. Dat is het ons niet waard.

Dus willen we meer sturen. De overheid kan dat doen door voorwaarden voor huisvesting en voorzieningen als randvoorwaarden mee te wegen in de besluitvorming over de vestiging en behoud van bedrijven. Er kan geen sprake zijn van bedrijven die wegstappen wanneer een medewerker niet meer ingezet wordt en zo op straat belandt. Daarom moet er een scheiding van bed en baan komen. En eisen aan de kwaliteit van de huisvesting en voldoende toezicht daarop. Waar dat een uitbreiding van de capaciteit van de Arbeidsinspectie vraagt, juichen we dat toe. Immers, extra wetgeving is niet per definitie de oplossing. We zullen bestaande wetten simpelweg beter moeten handhaven. Indien er dan door bijvoorbeeld actief uitnodigingsbeleid gerichtere aantallen arbeidsmigranten komen, moet het ook voor hen goed werken zijn. Ook hier ligt de verantwoordelijkheid primair bij de werkgever, van wie we vragen aan keurmerken te voldoen. Elke onderneming sociaal, zou je bijvoorbeeld kunnen zeggen.

In een 'economie van genoeg' gaat welvaart hand in hand met welzijn en de kwaliteit van leven en worden de lasten niet afgewenteld op de samenleving, terwijl de lusten alleen bij bedrijven liggen. Als we het welvaartsniveau in stand willen houden, maar daarbij accepteren dat er aanzienlijke welvaartsverschillen

ontstaan en kwetsbare arbeidsmigranten daar de dupe van zijn, dan dragen we niet bij aan een bloeiende economie. Die bloei geldt voor ondernemers, maar minstens evenzeer voor werknemers. Zowel Nederlandse werknemers als arbeidsmigranten moeten een eerlijke kans hebben op persoonlijke bloei. Er moet ruimte ontstaan voor de arbeidsmigrant die met zijn of haar talent in Nederland blijft en wil doorgroeien op de arbeidsmarkt. Op dit moment is er weinig tot geen stimulans voor arbeidsmobiliteit. De markt lijkt te veel geënt op kortetermijnwinst en arbeidsmigranten maar weinig groei te gunnen.

Nu bepalen veelal uitzendbureaus en werkgevers wie in Nederland komen werken, terwijl de overheid meer grip zou moeten hebben op wie in Nederland komen werken en in welke sectoren. We staan daarom aparte Schengen-afspraken voor met een arbeidsmigratiepact op Europees niveau. Dat gaat niet alleen over medewerkers van binnen maar ook van buiten de Europese Unie. Hiermee kunnen overheden meer grip krijgen op uit welke landen arbeidsmigranten komen en voor welke sectoren. We verwachten daarbij ook inzet vanuit de arbeidsmigrant en niet alleen de werkgever.

Arbeidsmigranten moeten kunnen aantonen dat ze van toegevoegde waarde zijn voor ons land. Zo moet er een einde komen aan economische sectoren die draaien op goedkope arbeidskrachten vanuit andere EU-lidstaten of zelfs daarbuiten, met name daar waar deze arbeid weinig waarde toevoegt zoals bijvoorbeeld de slachthuizen in de vleessector. Waar we economische sectoren belangrijk vinden voor duurzame bloei stimuleren we robotisering om zo de afhankelijkheid van arbeidsmigranten te verminderen.

Het zou goed zijn als Nederland een tewerkstellingsvergunning voor werknemers uit andere EU-lidstaten in gaat stellen. Zo kan de overheid meebepalen wie hier naartoe komt om te werken en ligt die beslissing niet alleen bij bedrijven.

Het aantal m² in Nederland is beperkt. Dat vraagt keuzes over welke bedrijven passen en welke niet. Dit vraagstuk is belangrijk, maar ligt buiten de scope van deze visie. Datzelfde geldt voor de inrichting van de samenleving. De vergrijzing leidt, bijvoorbeeld in de zorg, tot grote vraag naar arbeidskrachten. Als we voortgaan op de

ingeslagen weg, worden mensen uit Azië gerekruteerd om onze ouderen te verzorgen. Vanuit christelijk-sociaal perspectief is dit geen wenselijke ontwikkeling. We willen dat gezinnen de ruimte hebben voor zorgtaken en dat er ruimte is voor mantelzorg. Bovendien willen we niet dat mensen elders in de wereld hun gezin en sociale verbanden moeten verlaten, om hier zorg te verlenen. Het is beter is om werk te maken van adequate verlofregelingen en een scherpere afbakening van zorg die door professionals moet worden uitgevoerd.

Sommige bedrijfssectoren kennen pieken en dalen in de vraag naar arbeid. Voor deze sectoren kan circulaire migratie van arbeidsmigranten van buiten de EU een oplossing zijn. Onder andere Frankrijk kent circulaire migratie-afspraken over seizoensarbeid. Bij het niet terugkeren naar het thuisland door de arbeidsmigrant, verliest hij zijn werkvergunning voor het volgende seizoen. Om tot effectieve en menswaardige circulaire migratie te komen, moet Nederland migratiepartnerschappen aangaan op basis van gelijkwaardigheid. Circulaire migratie mag niet leiden tot het duurzaam onttrekken van kennis en arbeidskracht en het doorbreken van gemeenschapsbanden in het land van herkomst. De terugkeer van uitgeprocedeerde mensen kan ook onderdeel zijn van zulke wederkerige partnerschappen. Een voorbeeld hiervan zijn de afspraken tussen Gambia en Duitsland.

Studiemigratie

Internationale studenten die in Nederland hun opleiding volgen, kunnen een verrijking zijn voor de ontwikkeling van kennis en onderzoek. Het opleiden van Nederlandse studenten blijft een kerntaak, hiervoor kan het in veel studies nodig zijn dat de voertaal Nederlands is. Daar waar internationale studenten nodig blijken te zijn voor het voortbestaan van studies, moeten we nadenken over ons financieringsmodel. In sommige sectoren voorzien internationale studenten Nederlandse bedrijven van talent. De vraag naar internationale werknemers mag echter niet leidend zijn in de afweging hoe het Nederlandse onderwijs eruitziet. Dit vraagstuk moet worden ingebed in een christelijk-sociale visie op de economie.

Onder internationale studenten is de eenzaamheid groot. Ze wonen vaker in anonieme studentenwoningen (studio's) en maken geen deel uit van de lokale

gemeenschap. Een overheid kan eenzaamheid niet oplossen, maar wel randvoorwaarden scheppen, zoals de bouw van onzelfstandige studentenwoningen. Dit wordt nu niet bevorderd, omdat ontwikkelaars en corporaties de huurtoeslag nodig hebben om te komen tot een haalbare businesscase, dus wordt er voornamelijk onzelfstandig gebouwd.

Gezinsmigratie

Een goed leven is een leven in verbondenheid en de hoeksteen van deze verbondenheid ligt in gezinnen. Gezinnen horen bij elkaar en gezinnen moeten herenigd kunnen worden, wanneer duidelijk is dat een status wordt verleend of als arbeidsmigranten zich hier langjarig vestigen. Ook gezinshereniging komt niet zonder plichten. De herenigde gezinsleden moeten zich ook inpassen in de Nederlandse samenleving en Nederland mag hier ook eisen aan stellen. Dit geldt niet alleen voor vluchtelingen, maar net zo goed voor arbeidsmigranten, waaronder expats.

Integratie

We zullen moeten erkennen dat het integratiebeleid van de afgelopen decennia op een aantal punten te wensen over liet. Het was naïef over de bereidwilligheid en het plichtsbesef van de migranten en ook over de invloed vanuit andere landen. Er zijn mensen in Nederland komen wonen die niet als vanzelf de principes van de democratische rechtsstaat omarmen.

Een zwak integratiebeleid richting arbeidsmigranten en asielzoekers uit gemeenschappen en culturen die anders en soms haaks staan op die van de Nederlandse, heeft mede bijgedragen aan een gevoel van verwijdering, vervreemding en onbehagen in vele gemeenschappen in het land.

Bij het in Nederland wonen horen rechten en plichten. Het is van belang om het plichtsbesef bij alle vormen van migranten die zich momenteel in Nederland bevinden te versterken. Van zowel nieuwkomers als de navolgende generaties van vroegere immigranten mogen we verwachten dat zij ook willen bijdragen aan het welzijn van de samenleving als geheel. Het leren van de Nederlandse taal is in dat licht een belangrijke voorwaarde voor een succesvolle integratie. Daar tegenover staat dat een succesvolle integratie vanaf dag een begint. Werk zou sneller, eerder en langer moeten kunnen.

Tenslotte

De weg vooruit naar een menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid is niet eenvoudig, gaat gepaard met dilemma's en vraagt naast bovenstaande migratievisie, een visie op zorg, op een 'economie van genoeg' en op wonen en ruimtelijke ordening. We moedigen de partij aan om hiermee verder te gaan. Menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid ziet migranten als mensen, die kansen krijgen en waaraan eisen gesteld worden. Menswaardig en toekomstbestendig migratiebeleid vraagt van samenleving, bedrijven en overheid elk hun eigen verantwoordelijkheid.

We hebben geprobeerd daar in deze visie richtingwijzers voor te geven die recht doen aan de complexiteit en veelzijdigheid van het vraagstuk migratie. Daarbij beogen we niet volledig te zijn of een in beton gegoten waarheid te poneren.

Er blijven nog veel vraagstukken en uitwerkingen over. Zoals een bezinning op Schengen, de uitwerking van aanmeldcentra buiten de EU, een concrete oplossing voor gewortelde kinderen, de aanpak van misbruik en de uitwerking van een bandbreedte voor arbeidsmigranten en van een eventueel arbeidsmigratiepact binnen de Europese Unie.

In de dagelijkse praktijk stellen vraagstukken die te maken hebben met migratie, steeds opnieuw om wijsheid en herbronnen, gebaseerd op de beginselen van onze partij. Ons handelen, onze woorden en onze houding mogen daarbij reflecteren dat we vrede stichten, als we vrede zoeken.

Geraadpleegde bronnen

Adviesraad Migratie, *Afgewogen arbeidsmigratie. Gericht arbeidsmigratiebeleid voor brede welvaart*, September 2024.

Adviesraad Migratie, *Realisme rond richtgetallen – Kansen en risico's van streefcijfers en quota in het migratiebeleid*, December 2022.

ChristenUnie, *Vrede zoeken, recht doen; Beginselverklaring ChristenUnie*, november 2018.

Clingendael, *Gedeeld belang bij circulaire migratie: Naar duurzame partnerschappen*, juni 2021.

Canon van Nederland, *Gastarbeiders*.

Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.

Centraal Planbureau, *Trade benefits of the EU and the Internal Market*, januari 2022.

Centraal Bureau voor de Statistiek, *Personen met bijstand naar persoonskenmerken*, website bekeken op 30 september 2024.

Centraal Bureau voor de statistiek, *40 procent eerstejaars universiteit is internationale student*, 18 maart 2022.

EU Agentschap voor de Grondrechten, *Update of the 2016 FRA Opinion on fundamental rights in the hotspots set up in Greece and Italy*, 2019.

Economische Statistische Berichten (ESB), *Bevolkingsgroei komt met name door gezinsmigratie*, website bekeken op 4 oktober 2024.

Gert Oostindie en Jeanette Schoorl, *Postkoloniale migratie*, Boom, 2011.

Hein de Haas, *Hoe migratie echt werkt*, september 2023.

Herman Obdeijn en Marlou Schrover, *Komen en gaan*, Bert Bakker, 2008.

Laurens Wijmenga, *Rechtvaardige orde – een goed verhaal over de grandoorzaken van migratie*, 2021.

Laurens Wijmenga, *Een goed verhaal over arbeidsmigratie*, 2021.

Laurens Wijmenga, *Een goed verhaal over migratie*, 2020.

Malcolm Grant, Beeldragen. *De wereldkerk en haar politieke opdracht*, WI ChristenUnie, 2019.

Matthew Kaemingk, *Christian Hospitality and Muslim Immigration in an Age of Fear*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2018.

Ministerie van Justitie en Veiligheid, *De staat van migratie 2024*, juni 2024.

Nationaal Archief, *Unie van Utrecht*, 1579.

Open Doors, *Ranglijst Open Doors*, 2024.

Philip Mounstephen, *Bishop of Truro's Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians*, 2019.

Rijksoverheid, *opvang vluchtelingen uit Oekraïne*, oktober 2024.

Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024.

Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, 1951.

Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*, December 2020.

Appendix

Beleidsniveau	Relevante wetgeving/ juridische kaders	Beleidsbepalende actoren
Internationaal	VN-Vluchtelingenverdrag	Internationale Organisatie voor Migratie (IOM); VN Hoge Commissaris voor de Vluchtelingen (UNHCR)
Europees	Verdrag betreffende de werking van de Europese Unie; Verdrag betreffende de Europese Unie; EU Handvest van de grondrechten; Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens	Europese Unie (EU): Raad van Europa, specifiek het Europees Hof voor de Rechten van de Mens (EHRM)
	De EU Richtlijnen en Verordeningen uit het in 2024 aangenomen asiel- en migratiepact treden vrijwel allemaal vanaf 2026 in werking. Tot die tijd blijft de huidige wetgeving zoals de Dublinverordening en de Kwalificatierichtlijn van kracht.	
Nationaal	Vreemdelingenwet; Vreemdelingencirculaire	Tweede Kamer; Ministerie van Asiel en Migratie; Uitvoeringsorganisaties als de IND en het COA.
Provinciaal - Lokaal	Wet gemeentelijke taak mogelijk maken asielopvangvoorzieningen; Wet inburgering 2021	Gemeenteraden; Colleges van B&W; Provinciale Staten; Gedeputeerde Staten

Voetnoten

- 1 Deuteronomium 10:18-20, Exodus 22:21, Zacharias 7:10
- 2 M. Grant, *Beelddragen. De wereldkerk en haar politieke opdracht*, WI ChristenUnie, 2019.
- 3 H. Obdeijn en M. Schrover, *Komen en gaan*, Bert Bakker, 2008.
- 4 Canon van Nederland, *Gastarbeiders*, website bezocht op 30 september 2024.
- 5 G. Oostindie en J. Schoorl, *Postkoloniale migratie*, Boom, 2011
- 6 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024.
- 7 Centraal Planbureau, *Trade benefits of the EU and the Internal Market*, januari 2022.
- 8 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 58.
- 9 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 142.
- 10 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 143.
- 11 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 24, 52.
- 12 M. Grant, *Beelddragen. De wereldkerk en haar politieke opdracht*, WI ChristenUnie, 2019; Sociaal en Cultureel Planbureau, *Christenen in Nederland*, 2018.
- 13 Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.
- 14 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 50.
- 15 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 91, 364.
- 16 Economische Statistische Berichten (ESB), *Bevolkingsgroei komt met name door gezinsmigratie*, februari 2024.
- 17 Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024, p. 5.
- 18 Adviesraad Migratie, *Realisme rond richtgetallen – Kansen en risico's van streefcijfers en quota in het migratiebeleid*, december 2022.
- 19 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p.91.
- 20 Adviesraad Migratie, *Afgewogen arbeidsmigratie. Gericht arbeidsmigratiebeleid voor brede welvaart*, september 2024.
- 21 Centraal Bureau voor de statistiek, *40 procent eerstejaars universiteit is internationale student*, 18 maart 2022.
- 22 Staatscommissie Demografische Ontwikkelingen 2050, *Gematigde Groei*, januari 2024, p. 98; H. de Haas, *Hoe Migratie echt werkt*, Spectrum, 2023, p. 70.
- 23 H. de Haas, *Hoe Migratie echt werkt*, Spectrum, 2023, p. 99.
- 24 Kwalificatierichtlijn 2011/95/EU, Art 2(f), Art 15.
- 25 Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, 1951, Art 1A.
- 26 Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.
- 27 H. de Haas, *Hoe Migratie echt werkt*, Spectrum, 2023, p. 99.
- 28 Rijksoverheid, *opvang vluchtelingen uit Oekraïne*, oktober 2024.
- 29 Verdrag tot Bescherming van de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden, Art 8.
- 30 H. de Haas, *Hoe Migratie echt werkt*, Spectrum, 2023, p.91.
- 31 Centraal Planbureau, *Economische dynamiek en migratie*, april 2024.
- 32 Wetenschappelijke Raad voor het Regeringsbeleid, *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*, december 2020.
- 33 ChristenUnie, *Vrede zoeken, recht doen; Beginselverklaring ChristenUnie*, november 2018.
- 34 Centraal Bureau voor de Statistiek, *Personen met bijstand naar persoonskenmerken*, website bekeken op 30 september 2024.
- 35 WRR, *Samenleven in verscheidenheid. Beleid voor de migratiesamenleving*, december 2020, p.8.
- 36 Nationaal Archief, *Unie van Utrecht*, 1579.
- 37 Philip Mounstephen, *Bishop of Truro's Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians* / *Bishop of Truro's Independent Review for the Foreign Secretary of FCO Support for Persecuted Christians*, 2019.
- 38 M. Kaemingk, *Christian Hospitality and Muslim Immigration in an Age of Fear*, Wm. B. Eerdmans Publishing Co., 2018.
- 39 Verdrag betreffende de status van vluchtelingen, 1951, Art. 33(2).

christenunie.nl

ChristenUnie